

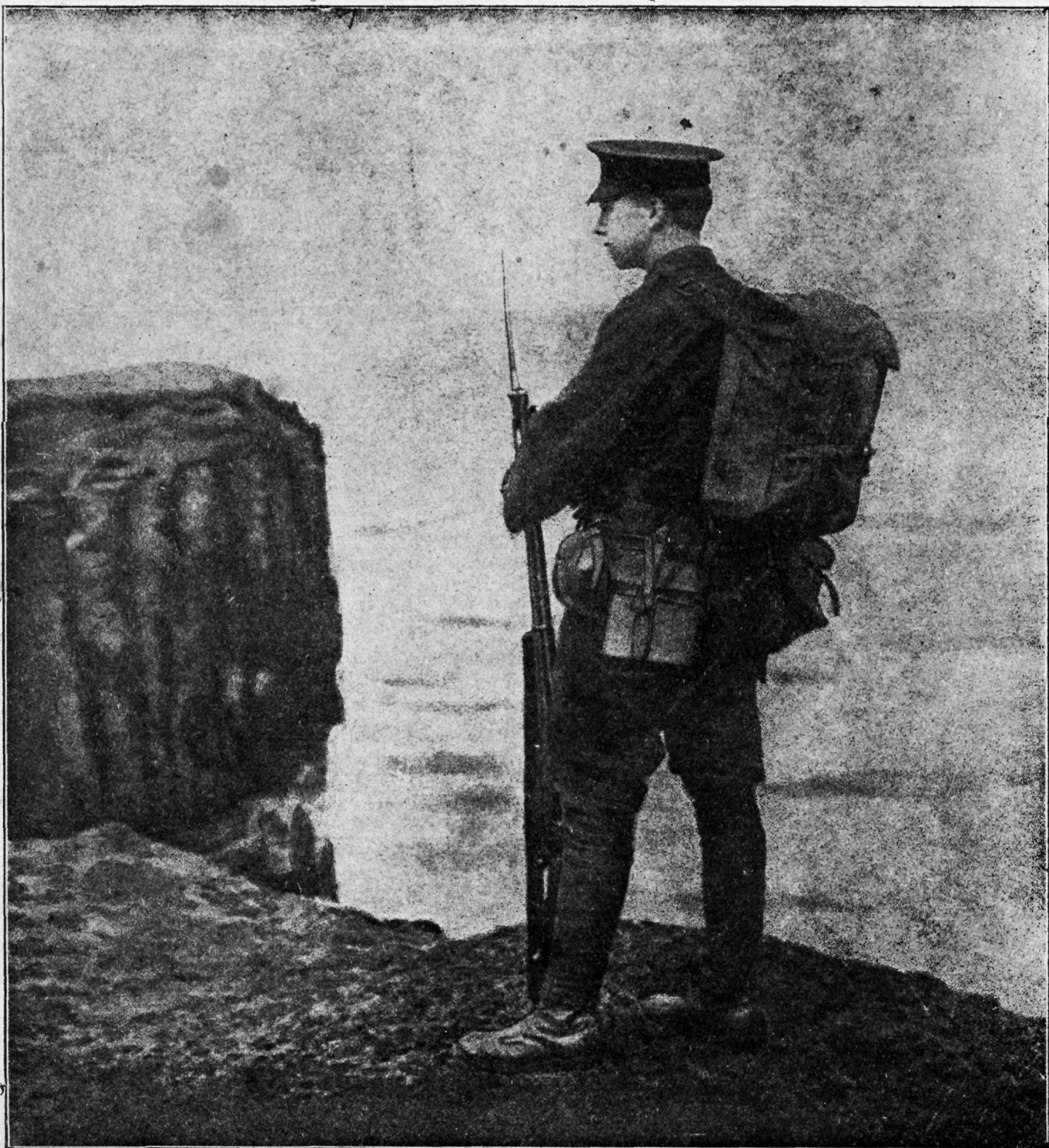

Meie Mats

№ 92.

Laupäeval, 21. (3. juunil) mail 1916.

№ 92.

Wahi peal.

EESTI
AR
RAHVUSRAAMATUKOGU

Wabadusele.

Kes sa päätsid rahwa raskest orjaikkest,
kumama meil panid kuldse walguse;
kes sa wabastasid tema hinge rikkest,
edusammudele andsid alguse —
wabadus, meid wabastasid waewast,
wabadus, sa tulesäde taewast!

Nagu päike tuleb wälja pilwepöuest,
walgust nagu kulda maha walades,
nõnda sina kaotasid meie õuest
pimedusepilwed kõigis alades —
wabadus, sa Kungla kulla tooja,
wabadus, me elu uueks looja!

Lahti tegid sa me rähmatanud silmad,
meie jalgadele näitasid sa teed;
tuttawaks sa tegid meile kõik maailmad,
tuttawaks said meie laiad maad ja weed —
wabadus, meid wiisid elujõkke,
wabadus, ja kaotasid tõkke!

Mis me ilmas iial alustame, teeme —
wabadus, käi ikka, ikka meie ees!
kõigil meie teedel peab sinu seeme
tuhatkordset wilja kandma elu sees:
wabadus, sa muudad elu helgeks,
igaweste jää sa kristalsegeks!

Wabadus, sa roos, mis jumalikust aiast,
wabadus, sa jumalate tulepilk,
nagu wälk sa lenda läbi ilmast laiast,
et wõiks südameses särada su wilk —
wabadus, su tuli loitku, loitku,
meie hinge igaweste toitku!

R. Pöld.

Gestimaa talurahwa wabastamine.

Tänawu 23. mail saab 100 aastat täis sellest päewast, mil keiser Aleksander I Gestimaa talurahwa wabastamise aktile, mis kohalise riigikolonna poolt kokku seatud, alla kirjutas. Wabastuse seadus kuulutati talurahwale 8. jaanuaril 1817. aastal, kuna ta juba eelmisel aastal trükkis oli awaldatud, nimelt kahes osas: „Gestima Talloerahwa Seadmisfed“ ja „Gestima Talloerahwa Käsfo-Ramat.“ Esmene osa sisaldas dieti määrusi uue talurahwaseaduse matspanetu wiisi ja tarwitamise, samuti määrusi 14- aastase ülemineku aja kohta. Seatawaste ei saanud ju kõik Gestimaa talupojad mitte korraga pärisorjusest wabaks, waid neid wiidi teatud arvul ja teatud aru aastate järele, järkjärgult kergendusi andes, wabadusele lähemale, nii et kogu Gestimaa talurahwas — talupidajad, sulased ja mõisateenijad — alles 14 aasta järele, s. o. 1831. aastal lõpuliselt pärisorjusest wabanes. See tähendab, Gestimaal talupoegi ei tohtud tollest ajast saadik enam ei üksikult ega perekondadega, ei maata ega maaga müüa, kinkida teise kohta anda, pantida ega mingi wiisil pärandada.

„Gestima Talloerahwa Käsfo-Ramatu“ täitsid juba määrused „wabade“ talupoegade kohta; ta algas nõnda: „Pärast sedda, et Rigi Ülemwailitsus Gestima Tallo Rahwale sedda õigust läte on mõistnud, mis nedfinaatjed Käsfof kulutawad, on nemmad (s. o. talupojad) nende seas, kes Gestima Rubber-

mango maal ellawad, üks Talloopia Seisus, mis pärris allama põlwest lahti on.“ Sellesse seisusesse arwati seaduse kuulutamisest saadik iga Gestima talupoeg, kes seni maatiki päralt olnud.

„Waba talupojaseisus“ — see kõlab õige suurepäraliselt 600- aastase „pärisolemise“ järele, kuid esimesele ilusale seadusepunktile järgnes, peab meelespidama, teine, mis laugeltki nii ilus ei olnud: „Mõisawannemale jääb eddespidi, nenda kui ennegi, Ma ja põhi (s. o. maa) täieks pärrisommaks, mispärrast temmal politsei-melewald omma walla koggoduste, nenda kui ükslaste koggoduste liikmete tulle on.“ Sga talupoeg pidi iibe walla ehk kogukonna hingekirja olema kirjutatud ja ta wõis oma walla piirides maade tarwitamise ja teenistusesse astumise üle lepinguid teha. Oma kogukonnast wõis talupoeg ainult siis lahutada, kui talle maapäewa poolt selleks luba ja kuberneri poolt priit pass anti, ehk kui ta kroonuteenistusesse pidi minema. Kes ilma passita kogukonnast lahkus, see anti sunniwiisil wäeteenistusesse.

Walla asju ajas wallawanem ehk talitaja, kes kogukonna poolt ettepanud kanditadide seast mõisaherra poolt nimetati. Talitaja kohus oli politseiline järewalwus kogukonna liikmete üle, kroonumafjude fisenõudmine, selle eest hoolitsemine, et talupojad oma kohustused mõisniku wastu korraliselt täidaksid. Talitaja katus mõisniku käsul ka täiskogu kokku ja wiimase otjused käisid mõisniku kinnituse alla. Mõisnikul oli ka õigus talitajat ja selle abilist ajutiselt ametist lahti lasta. Nõnda oli walla talitaja ainult tööriist mõisniku käes.

Politsei asutati „wabale rahwale“ kolmesugune: „Kogoduse-Politsei igga Kogodusle (see oli walla talitaja), Mõisa-Politsei igga wallale (mõisaomanit eht selle asemil) ja Kihheltõnna Politsei Kõhus iggas Kihheltõnnas (liikmeteks abrakõhtunil ja lats kiheltõnna maaomanitku). „Kogodusse Politseil on lats wõllipidajat jure wõttes, melewalid trahwida, rahha peale: nelja ruffi küllimatto hinnast saadit.“ naha peale aga: „ühhest hobist neljakümnest hobist ruffitilimitu hinnant, 80 kēpihoobini ja wangistusega 4 päewani. „Keppi hobid liatse kēpiga, mis weitefõrme pafune on, ei mitte palja ihho peäle. Lapst, kes ei olle weel 15-aastafed ja naesterahwad nuheldafse nifama paljo wittfa hobiga palja ihho peäle kui seäbus keppi hopa käsifb.“ Kes üle 70 aasta wanad ja ka mõned kogutõnna ametmehed wabastati ihunuhtluseft.

Leiwa- eht perewanemale anti „melewal, teniat sanna-põlgamisē (f. o. sõnakuulmatuse) ja holetuse pärraft, niifamoti kui temma tenimise tarwis mis ta ennesē peäle wõtnud, ei kõlba, ning melega tehtud lahjo pärraft Kogodusse Politsei kätte anda. Sepärraft, et Politsei kohtud mitte ühtlasi ka koddust hirmoandmist ennesē peäle ei wõtta ja ka allati ei wõi otstid sada, fiis on igga Leiwa- eht Tenistuse-wanema kõhus, jeddafinnast koddust hirmoandmist omma teniate ja perre seas toimetada, ja temmal on sepärraft melewalid, neid, kui nemmad ei tea, mis nende kõhus on, wähe hirmoga tallitfeda ja korda juhhatada.“ Selle „wähe hirmo“ all tuleb mõista kuni 15 kēpi- eht kuni 30 wittfaldõki. Leiwa- eht perewanemale pandi aga sūdame peale, „et temma melewalda, mis temmal tenimise taupa mõda tenia ille on, illepea furtjaste ei pruufi.“

Kõit senisēd talurahwa kohtud kaotati ära ja nende asemē asutati igas kiheltõnnas kogutõnna kõhus, milles mõisnik eesistuja ja lats talupoegadest kaasistujat, kuna protokõlli kiheltõnna õpetaja „maa keeles“ kirjutas. Seine aste oli kreiskõhus, mille liikmeteks peale aadeliseisuseft eesistuja lats aadelimeest ja lats talupoega. Kõrgem kohtuaste talurahwa asjade jaoks oli ülem-maakõhus (Oberlandgericht), aga ilma talupoegadest kaasistujateta. Talurahwa kohtupidamise kohta andis „Käsfo-Ramat“ õige rohkeid määrusi, nii et mõned idealistid sēda koguni „põhjanewaks töõts“ on nimetanud. Kuid tegeliseft ei olnud talurahwale sarnasēft kohtust midagi head loota, nagu ka Saksia ebumeesemad ajaloolasēd tunnistawad. „Waba talupoeg“ jäi sama õigufeta ja õiglufeta seifuforda, nagu pärisori.

Kõhkeid määrusi sifaldas „Käsfo-Ramat“ ka abielu, hoolekandja ning päranduse õiguse kohta. „Cestima tallo-poeg“, sēldi seal, „wõib iggahihe naesterahwaga niifugust abbiello tehha, mis seäbusē järrel kõlbab . . . Kui abbiello jo on haltatud, fiis on abbiello-naestel omma meeste õigus, ja nemmad käiwad meeste põlwe järrel. Warrandusse wastastikko õsajamist arwatasse ello aiani.“ Wäljaspool abielu sündinud laps arwati ema järele, aga „kui se isfa, sēdda emma nimmetab, Mõisnikko soust on, ja isfa ennast lapse isjaks tunnistab, se laps ei arwata mitte Cestima tallo-rahwa seifusē seltfi.“

Talupojale anti õigus liikumata warandust omandada ja pärandada, kuid see „suurepäranē headus“ jäi niifama kui paberile. Teoorjus, mis mõijale maabetarwitamise eest „waba lepingu“ põhjal tehti, oli raste, kuna see, mis talupoeg ülejääwa töõjuga suutis koguda, enamaste pere ülespidamiseft ja maksudeft kulus. Suuri õhwruid nõubis ka nõndanimetatud „raudwara“, mis peremehe eht maanuumaja (rentniku) äraminekul talusse pidi jääma ja millest herra harilikult paremad palad ära „rewideris“.

Kõige selgemaks tunnistufeks „waba talupoja“ waranduslikust jõuetuseft olid italdusaastad, mil nalg ülemaaliseft nõhtufeks sai. Küll asutati juba 1804. aasta seäbusē järele igas kogutõnnas wittjatagawara ait eht „magastait“ (wõi wähemalt pidi asutatama), kuid tegeliseft oli sēst wähe abi. Ka pidi igas kogutõnnas laegas olema, mille sisetulekud trahwirahadest ja ilma pärijata warandustest kogunefid; sealt maksti palgad wallametmeestele, anti abi neile, sēda õnnetus tabanud, eht ka laenu.

Üleilbse weeretast mõisnik kõi oma endisēd kõhustufed kogutõnna laela, kuigi talupojad mõija teoorjadeks jäid ja neil õigus oleks olnud sealt ka midagi wastu saada. Nii tehti kogutõnna ülesandeks ka waeste eest hoolitsemine, mis dieti täieste mõija kõhus oleks olnud. „Keit kerjamine sēldi kange trahwi ja ihhõnuhtlusest ähwardamisēga“, f. o. kerjata lubati ainult täitfa wigastel ning waestel ja sēda fiis herra wõi õpetaja nõusolekul. „Kes holetusse ja laistusse läbbi abbitarwitasse ello sisse sattunud ja kogodussele kormaks on“, neid wõisid waeste-hoolekandjad „peremehē jure panna ka tōle sundida“. Wõõra kogutõnna kerjaja tuli maapolitsei kätte anda oma kogutõnna tagajiffaatmifeks.

„Käsfo-Ramatust“ oli ka määrusi liigjoomise ja liiderliku elu wastu. „Kes lia jomise läbbi“, sēldi seal, „omma melemõistust kaotanud, et ta ei jōua isseennast aidata, peab, kui tēdda te pealt eht sealt leitasse, kus keit käiwad, . . . kui ta jälle selgetst sanud, 15 keppi hopi trahwits sama.“ Liiderlikka naisterahwaid trahwiti 30 kuni 60 kēpihoobiga.

Üleilbse oli „waba talupoja“ juures kepp samuti tähtsam õigusemõitja kui pärisõrja juures. Politsei wõim, mis mõisniku eht selle asemiku kätte koondatud, ulatas üle kõigi talurahwa ehualade. Politsei oli afutus, mis „wabarahwast“ nagu ennegi mõija lōa õtsas pidi hoidma.

„Käsfo-Ramatust“ leidusid rohkeid määrused sõnakuulmatuse, hoolekuse, laistuse, wastuhakkamise jne. puhuks, mille kõige wastu politsei „wähhe hirmoga“ rohtu pidi muretsema. „Keige tallorahwa kōttotulemine eht kōtkojoofskmine peab Kogodusse Politsei läbbi sēldud sama. Kui se juures wastotõrtumist kārattamisēga on“, tuleb igale wastutõrtujale kõige rahwa nähēs 25 kēpihoopi anda, „õhutajat“ aga „wõib keige illema nuhtlusega karristada, mis Politseil lubba on moista.“

Leidus „Käsfo-Ramatust“ muidugi ka mõni ratsionalsem määrus, näitufeks warguse, pettuse, teotamise jne. wastu, samuti kui tulekustutamise, loomatõbede takistamise jne. kōhta. Kuid mõõduandwad olid siitst igasugused politseilikud määrused, mis mitte niipalju talurahwa kui mõisniku kasuks olid tehtud. „Wabadus“ anti rahwale teatawaste aabeli „armust“, ja sinna poole sifhtis kōgu „Käsfo-Ramat“, et rahwast sēda armu uueste „arateenima“ panna. Talupojad ei jaanud „maad ega põhja“, millele nad oma elu kindlaste oleksid wõinud rajada, aga kui nad kõigiti hoolfad ja herale „õnawõitlikud“ olid, wõisid nad sēda kumagi lauges tulewikus omandada. See lootus jäi neile samuti kui lootus taewariigist, kuid lootus ei toida teatawaste kēdagi, ammugi mitte terwet rahwast.

Kirjandusline uudis: Jaan Kärner

Talurahwa wabastamine Cestimaal.

Wabastuse sēda-aastafeks mälestuspõewaks.

Sifu: Mõisnikuseisuse ainuwalitsus 18. aastafajal. Pärisõrjuse wiimane piir. Wabastuse majanduslikud ja iihstõndlikud tegurid. Cestimesed uuendustafed. Politilised olud 19 aastafaja algul. „Igga-ii's“ ja esimene awalik talurahwaseadus. Wälised mõjud pärisõrjuse kaotamisēks meil. Wabaduseseaduse tekkimise lugu. Linnuwabadus ja selle tagajärjed. Sünd 75 kop.

Saada igast raamatukaupluseft. Pealadu „Teaduse“ raamatukaupluses, Tallinnas, Kütikli ja Sarju uul. Purgal nr. 46/15. Sisjekait Kütikli uul. Tellimise adrejs: Pöwely „Teaduse“

Mialilled, ilupuud ja ilupõõsjad.

Miatõõ õperamatu II. wihk.

140 pildiga, hind 1 r. 50 f., kōwas kōttes 1 r. 75 f.

Saada igas raamatukaupluses.

* Siberi kaitsepolgu staabi kirjutajad lahinguväljal, väljalantseleis puude varjus töötamas.

Automobilis.

G. W. Appletoni roman.

(Särg 3.)

Ma ajasin kõrvad kikki.

„On see tõsi?“ küsisin ma.

„Muidugi,“ vastas tema, „ja minu kindla arvamise järel on see siis ka see põhjus, miks lady Willoughby juba mõni tund pärast abikaasa matust oma eluorterist ilma adressi maha jätmata ära kadus.“

„Tema oli siis matusel?“

„Muidugi; nagu minagi. Mina olen üks testamendi täidesaatajatest ja sellepärast oli minu kohus lesele testamendi siju teada anda.“

„Mõistan. Ja usun, sir James jättis temale kõik —“

„Kõik. Ilma et kellegile teisele midagi oleks päranda- nud.“

„Siis armastas ta oma naist viististe väga?“

„Viististe.“

„Aga lady Willoughby?“

„Armastas teda ka. See oli päris armastuseabielu. Lady meeleheitlikku nuttu oli matusel otse südantlõhestav waadata. Ja mulle kurtis ta, et oma ainja sõbra olla kaotanud; lady Willoughby on väga armastusevääriline ja kütkestav proua.“

„Nii et teie wõimatuks peate, et tema oma abikaasa wõis ära tappa wõi jelle surmas süüdlane olla?“

„Mina ei kahtlusta kedagi, pean teile aga awalikult tunnistama, et mul teatud tunne on, nagu teats lady Willoughby asjast enam kui ta teatada tahab. Tema seisab praegu mingisuguse hirmsa hirmu mõju all, mille põhjust mina aimatagi ei tea.“

„Kas ei wõiks siin wahest politikaga tegemist olla?“ ütlesin mina.

„Seda mitte,“ vastas tema. „Sest sir James ei oleks ühelgi tingimisel wõõra politikaga tegemist teinud. Tema oli tark, edasipühder suurkaupmees, kes enamaste — suur Jumal, jelle peale pole ma veel mõtelnudki — Wenemaaga äri tegi. Temal olid haruärid Moskwas ja Peterburis, aga üks ole paljudel teistelgi inglastel asjad nii! Kuid, herra Wallaston, teie endine tähendus annab mulle tõeste peamurdumist.“

„Sgatahes on sir James kellegi poolt ära tapetud, ja et mina oma waele ilmsüüta sõbra kaitsja olen, siis tahan kõik liikuma panna, et tõsist mõrtsukat üles leida, ja kui ma mõne aja ka detektiivina peatsin mööda saatma, sest politsei on selles asjas üsna hooletu ja pealiskaudne olnud. Sellepärast ei ole ma ka wiimase õõ sündmusi veel teatanud. Näid veel midagi — kas ei wõiks ma teie abiga lord lossi pääseda?“

„Aga muidugi, kõige suurema lõbuga, herra Wallaston. Lady Willoughby soovil, kes Heath Halli lossi näib kartwat, olen ma peaaegu kõik teenijad lahti lastnud; proua Runciman, wana perenaine, on aga veel seal ja ma annan teile kirja tema tarwis kaasa, et ta teile kõik näitaks, mis waja on. Sooduslikult lähed teil lorda diget mõrtsukat warsti üles leida.“

Ta kirjutas mõne rea, kirjutas proua Runcimani adressi peale, andis mulle ja soovis mulle mu ettewõtteks õnne.

Warsti seisin ma jälle uulitsal ja otjustasin weel üht jalutuslõiku teha, sest et mu süda rahutu oli.

Kuid waewalt olin mõned minutid teel olnud, kui endaga taga rutulisi sammusi kuulsin ja mind tagasti puudutati.

Ma waatasin ringi ja nägin lehwast riides poisikest oma ees.

„Teie olete herra Wallaston, eks ole?“ küsis ta.

„Jah,“ wastasin ma imestades.

Silmapiilk pistis ta mulle sõnalausumata tükkese paberit peosse ja kadus ise lähema nurga taha.

7.

Ma astusin lähema laternatule juure, wõtsin kortjutatud paberi lahti ja lugesin järgmist:

„Küsi teie kojameistri Jenkinsi käest, kes sir James Willoughby ära tappis. Tema wõib Teile kahtlemata mõndagi jutustada.“

Ma lugesin jeda kahe mõttelisi jebelit mitu korda ja olin üllatunud. Tahtis ta ütelda, et Jenkins mõrtsukas oli, wõi ainult, et Jenkins tõsist mõrtsukat tundis?

„Selbasin ma wiimast, siis tõusis terve kogu uusi wõimalust üles. Mina olin Jenkinsi tunnistusi lohtu ees wähe tähele pannud ja teda ainult ristlõikimistega waawanud. Tema ei olnud mitte täiesti Ingliše kojameistri tüüpiline, ka kuulus ta kõnelt kerge wäljamaa murrat, mis südainglise nimega „Jenkins“ dieti ühte ei läinud. Kuid tema tunnistus oli selge, nii et ta sõnab juures kui ta asufje juures ei wõinud kahtlust tõusta. See pabeririba wõis aga uurimise hoopis uutele teedele juhtida, ja mina otjustasin ligemat wõimalust tema teie proowimiseks tarwitada. Wististe oli ka tema lady Willoughby otfufe järele ühes teiste teenijatega lahti lastud, kuid arwatawaste ei teinud tema uue adressi leidmine mingisugust raskust.“

Ma katjusin nüüd tervet jeda lugu unustada, sõin klubis ja magasin siis, koju tulles, oma korteris päris dig-lase und.

Punkt kell 11 ilmus teisel hommikul Dick Falkoner, kelle jeltis ma Heath Halli pidin sõitma.

Meie wõime troška, jõitfime walfali ja sealt siis esiti peateed, siis haruteed mööda Stanmore'sse.

Teel jutustasin Falkonerile eelmise päewa pärastlõunased sõndmused täielikult ära — parunijroua Kalnothyst, advokat Cradenthorpe'st jne., mida lugeja juba tunneb. Dick tunnistab, et nüüd lootused igatahes juba paremad on, tumedasse asja walguft tuua.

Meie ronisime Stanmore walfalist järsku mäge mööda üles ja seifime peagi „Walge Luige“ wõõrastemaja ees, mida aed ümbritses ja mis dieti ilus maafõrts oli.

Sisse astudes seifime proua Browni ees, kes wäliselt otjustades dige tart ja agar naisterahwas näis olemat.

Mina arwasin kõige paremaks kõige esiti head einet tellida ja alles siis oma tuleku põhjust rääkida.

Proua Brown wiis meid wäljesse lahedasse tuppa; meie kõnelesime mõned harilikud kõnelõksud ilmast jne. jne., siis lahkus ta, et meile einet muretseja.

„Siin on kaunis lõbus,“ arwas Dick, „kuid tarwis on ka kõrtfimebega tutwust sobitada. Wististe wiibib ta puhmetiruumis, ja seal wõiksime ifuäratufjeks klaasiteje napju wõtta.“

Warsti olimegi puhwetitoas, kus laminas lustilik tuli prakfus, tellifime paar napju ja panime paberossid suhu. Waewalt olime seal aga mõne filmapiilgu wiibinud, kui üks awanes ja keegi targa näoga mees, kel punakas nägu, tupp astus.

„Tere hommikust, herrad. Tänane ilm on just kui tellitud hea.“

Sõpiku terwitus.

Tere, sõpik, mu kallim sõbrake!
Siia juba jõudnud oled sa.
Kewadel warasel, kaunim linnute,
Ei teadnud sind oodata.

Riiluse kaldal, palmide wilus,
Kas sul' polnud seal hea?
Wõi ei kõland su laul seal ilus,
Et ära sealt lendasid sa?

Lendasid Põhjala karmile pinnale
Kaugelt imedemaalt.
Tahsid tuua uut rõõmu rinnale
Lauluga, õnne raalt.

Lenda weel edasi, linnukene,
Laulmiseks pole siin koht:
Rahu sult rõõwib siin inimene,
Surma toob kuulide oht! —

Lenda Soome lahe kiwile kaldale,
Sinna ihkab minuigi meel.
Seal saad laulmiseks koha endale
Ornal diektuu õõl.

Rodumaa lepikud ammu sind ootfid,
Piduehtes nad ju.
Mitmedki kewade peale lootfid,
Kes toots tagasi neil sõpiku.

Meik. Timm.

Дѣйств. армія, 110 артиллер.
дивизіонъ 2 батарея.

Surnuaed Konstantinopolis.

„Wõib rahul olla,“ wastasin mina. „Teil on siin aga dige ilus wana wõbrastemaja, herra Brown.“

Kui ma teda kõrtsimeheks arwasin, siis ei olnud ma etfinud, sest tema wastas kohe:

„Jah, pole wiga, kuid teie peaksite lord juwel tulema, sest meil lastawatad siin head spargelid. Teie olete wist estimest lorda siin?“

„Jah. Meie tulime siia mõnesuguseid teateid saama. Tõhhi ma teile napsu pakkuda, herra Brown?“

„Tänan, ma wõtan tilga whiskyt, kui lubate! — Teateid? Wootuslikult wõin ma neid anda, sest mina tunnen ümbrust hästi.“

„Ma tahan teie wastu awalik olla, herra Brown,“ wastasin ma, nimekaarti ära andes: „wististe mäletate, mina olin mõrtsukatööks kahtlustatud leitnant Jatefe kaitaja.“

„Wuidugi, herra Wallaston,“ wastas tema, minu kaardi peale waadates, „tean!“

„Ja ma tulin oma sõbra, herra Falconeriga, täna siia järeluurimist toimetama, mis saladuslike teo peale wahest wõits walguist heita. Wististe tundsite teie ometi kadunud Willoughby, herra Brown?“

„Jegi wäga hästi, herra adwokat. Sir James oli peene wanaherra, ja sellejuures nii lahe ja sõbralik ja heatahtlik nagu waewalt keegi teine. Täitsa arusaamata on, kuidas niijugune mees wõidi ära tappa, ja üksti asi ei ole mind elus nii erutanud kui see hirmus tegu.“

„Seda usun ma heameelega, herra Brown,“ wastasin mina, „ja usun, et teil selles asjas omad arwamised on, sest ega te ometi leitnant Jatefe digeks mõrtsukat pea?“

„Wuidugi mitte!“ wastas kõrtsimees kindlaste. „Ma imestan ainult, et teda wabaks ei mõistetud.“

„Just minu arwamine. Aga kes oli siis mõrtsukas? Seda tahaksime heameelega teada saada.“

Brown sügas kõrwataguft.

„Inimene kujutab endale ilka midagi ette,“ ütles ta wiimaks, „kuid niijuguses tõsises asjas on tihti paha kindlaste tunnistada. Sellegipärast wõin teile mõned tegurid teatada, mis teile wõib olla, tähtsad on. Kuid seda oskab minu naine teile paremine jutustada, sest et mina sel ajal kodus ära olin. Ma kutsun ta kohe siia.“

Ja ta tõusis üles ning tahtis uste juure minna.

„Ei, ei, herra Brown,“ wastasin mina, „meie jääme siia einel ja tellime teie abikaasa käest juba süta. Pärast wõime siis teie elutoas kõit etsitamata rääkida. Kuid wahel ajal tahan teilt küsida, kas teie meile Heath Halli endise tojameistri Jenkinfi üle lähemaid teateid ei wõikts anda.“

Brown silmitses mind ehtotsa imestades, siis hakkas ta äkitselt naerma.

„Mõtlege,“ ütles ta, „just seda küsimust ma ootasingi! Kas see ei ole imelik?“

Nüüd ilmus kellner ja teatas, et eine walmis olla; meie läksime wõbrastetuppa, wõtsime einet ja wõtsime alustatud juttu alles pärast seda jatkata.

Buhwetitoas leidsime herra Browni juba eest, kellele me hea toidu eest aitäh ütlesime. Siis palusime meile oma tähepalkeluid teatada, sest et meie pärast Heath Halli tahtwat minna. Ma lisasin weel juure, et mul adwokat Crakenthorpe käest proua Runcimanile kiri on, mis mulle luba annab lossis kõitjugu järeluurimist toimetada.

„Ega Heath Hall siit enam kaugel pole?“ küsisin ma edasi.

„Oh ei, umbes kümne minutiga olete seal paremat kätt mäe peal,“ wastas ta; „kui soowite, wõin teile pärast teed näidata.“

„Selle eest oletime teile wäga tänulikud, herra Brown,“ wastasin mina, „sest siis ei tarwita meie enam teed küsida ja sel kõmbel asjata uubishimu äratada. Palun ta meie külas käigust midagi lausuda, sest ial ei jõua me küllalt ettewaatlikud olla.“

„Selle peale annan teile oma sõna, herra adwokat.“

„Nüüd wõiksite mulle wahest midagi Jenkinfi üle teatada,“ kõnelesin ma edasi; „kas usute, et ta midagi teab, mida ta siinamaani weel ei ole tunnistanud?“

„Selle peale olen ma kindel! Aga parem kuulge esite minu abikaasa juttu, kes teid elutoas juba ootab, siis kõnelen ma teile pärast seda, mis Jenkinfi tean.“

Tema juhatas meid oma elutuppa, ja proua Brown oli kohe nõus meie soowi täitma.

„Nagu wististe mäletate,“ algas ta, „oli kurtidõ õhtul üsna paha ilm, ja sellepärast ei oodanud ma, peale mõne

alalise külalise, ta ühiti võõrast. Kuid kudas imestasin ma, kui äkitselt Jenkins, sir Willoughby kojameister, puhwetisise ilmus. „Mis on fir mehel nüüd, söögijal, stia asja?“ küsitiin ma eneselt; „on ta lahti lastud wõi on midagi muud lahti?“ Mees oli oma mantlikrae üles käänanud, sellepärast ei wõinud ma näha, misfugufed riided tal muudu seljas olid, aga ta näis närwiline, rahutu olewat ja waatas iga filmapilt tella, nagu ootats ta kedagi, ja see äratas mu uudishimu. Mõnda istusin ma, wõib olla, paarikümne minutit, kui äkitselt üks automobil meist mööda sõitis. Ühe hüppega oli ta ülewal ja uksest wäljas, aga juba minuti wõi paari pärast tuli ta tagasi ja tellis enesele uue klaasi. Siis külises hotellist teli ning mina läksin waatama, kes seal on. Sisse astus keegi wäljamaa moodi herra juures tawatas ja tema järele keegi naisterahwas sooblinahast kasutas; naisterahwas nähes ehmatasin ma otse ära.“

„Ustufite wisti kedagi ära tundwat?“ küsitiin mina.

„Tõtt ütelda — mina uskusin, et minu ees lady Willoughby seisab.“

„Kuid muidugi ekfifite?“

„Ei tea ütelda ega mõelda, mis see dieti tähendas.“ kõneles proua Brown edasi. „Men tihti lady Willoughbyd tallas siit mööda sõitmas näinud, kui tema see ei olnud, siis ei wõinud ma enam oma filmi usaldada. Igatahes oli see siis minu arwamine ja ma mõtlesin, mis lossis küll wõiks sündinud olla, et kojameister meie puhwetitoas joob ja tema perenaine, ja weel nii halwa ilmaga, ühe wäljamaa herraga teiseft uksest sisse tuleb. Wind ei saa muudu nii kergeste imestama panna, kuid see paistis mulle ometi üsna iheäralik. Jband tellis waheajal süüa ja nimelt kõige paremat, mis meil oleks; mina palusin neid sellepärast tuppja ja läksin ihe kõõki sõõki tellima ja selle walmistamise üle walmama. Kuid minu uudishimu oli ärganud ja sellepärast tuln ma paar korda tuppja, et wahest mõnda sõna nende jutust kuulda. Aga see oli asjata, sest nad rääkisid üsna tasakeli ja sedagi wõõras keeles, mida ma ei mõistnud. Ma waatafin ka puhwetituppja ja nägin Jenkinsi seal ikka weel istuwat ja joowat. Lühidalt: wõõrad said süüa ja jõid sinna juure hulga wahuwiina. Siis näis herral äkitselt rutt taga olewat; ta ütles, tal olla kellegagi Watfordis kokufuamine, aga kas tema daam ei wõiwat tema tagasitulekuni lühikeseks ajaks stia jääda.“

„Ta ei ütelnud siis mitte „minu abikaasa?““ küsitiin ma.

„Oh ei,“ wastas proua Brown naerdes, „seft kui ta seda oleks teinud, siis oleksin ma selle üle wäga imestanud. Ta wahetas daamiga weel mõned kiired sõnad, maksis arwe ära ja läks. Minut hiljem kuulsin teda automobilis ära sõitwat. Ma waatafin wälja puhwetiruumi ja nägin, et ta Jenkins ära oli kadunud, ja seftsaadik ei olegi ma teda enam näinud.“

„Imelik!“

„Nagu teate, oleme meie, naised, uudishimulikud, ja mina aimasin, et lossis midagi sündis. Seekord ei olnud ma sellejuures küll weel mitte kindel, ei ole seda weel praegu, kas daam, kes seekord minu majasse jäi, tõeste lady Willoughby oli. Teie teate tunnustajate tunnustustest, et lady Willoughby kurtöö õhtul kodust ära oli.“

„Muidugi,“ wastasin mina.

„Noh, jah,“ rääkis ta õlasti kehitates edasi; „kõit see asi oli nii haruldane, et ma mitmel põhjusel mitu korda tuppja läksin ja katset tegin midagi teada saada, ustudes, et wahuwiina hull ta keelepaelad lahti on päästnud. Kuid mu katsetel polnud tagajärgi; ta ütles ainult, et hirmus wästinud on ja heameelega jälle Londonis soowits olla. Wõite ihegi arwata, kui wäga ma nende sõnade üle imestasin.“

„Kas ei wõiks teie kirjeldada, proua Brown, misfugufed ta riided olid?“

„Miks ei,“ wastas tema ja kirjeldas ta riideid nii karewapealselt ära, nagu seda ainult naisterahwas oskab.

„Ma usun, et seda daami nüüd tunnen,“ ütlesin mina.

„Kas oli tal pahema kulmu peal arm? Walge arm, mis ristirästi ülespoole jookseb?“

„Seda ei tea ma ütelda,“ wastas proua Brown lühitse mõtlemise järele. „Tema kandis, nagu lady Willoughbygi, laiaäärelist kübarat, mille ta sügawaste pähe oli wootanud, sellepärast ei wõi ma ka teada, kas tal armi oli wõi ei. Miks teie seda küsite?“

„Sellepärast, et see naisterahwas, kellest teie kõnelete, eila õhtupoolikul minu juures käis; tema wälimuse, peale armi, kirjeldasite teie wäga dieti. See daam küsis minult oma de, lady Willoughby praegust afukohta, ja ütles mulle ka oma nime — see on paruniproua Kalnohy.“

„Proua Brown raputas pead ja ei näidanud uskuwat.“

„Siis peaks see juba niifugune sarnadus olema, nagu ma seda weel pole tial näinud,“ ütles ta. „Kuid et jälle asja juure tagasi minna, siis tuli mees, kelle seltsis Jenkins ära sõitnud, natuke aega peale tella üheftat üfti jälle tagasi.“

„Jenkins sõitis temaga siis automobilis kaasa?“ küsitiin ma imestades.

„Jah; meie sulane nägi, kudas nad ühesloos mäest üles sõitid! Kui wõõras tagasi tuli, oli ta wäga kahwatanud, tellis konjakut ja jõi poole õlleklaasi ihe sõõmuga ära. Siis ütles ta daamile, et see ruttu teeks, ja waewalt mõni sekund hiljem olidki nad ju uksest wäljas ja wurasid Edgware poole mäest alla.“

Ustudes, et see kõit on, mis proua Brownil teatada, tahtsin ma juba tänada ning teele minna, seft et nowembriõhtupoolik juba taunis palju õhtule oli lähinenud; kuid tema teadis weel enam.

„Sel õhtul sündis weel midagi muud,“ kõneles ta edasi.

„Umber kell 10 õhtul peatas meie ukse ees trostka, kuit noor, tore herra wälja astus, whiskyt selterfiwega koos tellis ja küsis, kas meie temale Heath Halli ei wõiks teed juhutada. See oli leitnant Yates, nagu ma seda pärast ajalehtedes ilmunud piltidest nägin. Minu mees juhatas kutjarile tee selgeste kätte ja nad läksid teele. Kell oli parajaste 10. Nüüd teate kõit, herra Wallaston.“

Ma tänasin teda teadete eest ja palusin siis herra Browni, mulle lossi poole teed juhutada, seft et aeg juba hiline oli. Tema pani palitu selga, kübara pähe ja arwas:

„Maja on taunis raste leida, eht ta küll laugel ei ole. Aga kui ülewal mäe peal seisame, siis juhatan teile õige tee kätte.“

Proua Brown saatis meid ukse ette, ja ma jätsin teda parajaste tänuulikult jumalaga, kui äkitselt üks automobil ruttu lähenes.

„Waata sinna, George,“ hüüdis proua Brown abikaasale. „Ruttu! Seal sõidab lady Willoughby.“

„Jumala eest — tema ta on!“ wastas Brown imestades. „Tahaksin ainult teada, mis ajast saadik ta jälle siin wiibib!“

Ka mina olin automobili peale pilgu heitnud ja ilufas naises, kes seal rahulikult istus ja ei paremale ega pahemale poole ei waadanud, lihtsalt ainult — paruniproua Kalnohy ära tundnud.

(Järgneb.)

„Meie Matsi“

tellimiste wastuwõtmine 1916.a. peale wältab edasi.

Tellimise hind kättesaamisega aastas 5 r. 50 L., 6 kuu eest 3 r. 3 kuu eest 1 r. 60 L. Soimetuseft ihe ära wites: aastas 4 r. 50 L., 6 kuu eest 2 r. 30 L., 3 kuu eest 1 r. 30 L. Ilmub iga laupäew.

Adressi muutmise eest 10 kop. Adressi muutmisel ja tellimise uuendamisel palume senist adressi nr. teatada.

Soimetus ja tallikus:

Tallinnas, Harju ja Riiuikli uulitsa nurgal nr. 46/15, „Teaduse“ raamatukaupluses.

Soojad soowid.

Soojad soowid tuhandad
Kodumaalt meil tulewad:
Üks soowib jällenagemist
Ja teine head wõitlemist!

Need soojad soowid tuhandad
Meid, wõitlejaid, siin trööstivad,
Meil lootus elujatkuts jääb,
Eh! wahest film üksteist weel näeb.

Ja kuigi peab surema
Su eest, mu kallis kodumaa,
Siis soojad soowid armjaste
Meid saatwad puhkepaigale.

R. Sersow.

Sõjawäljal 26. aprillil 1916.

Maastik Mesopotamias, kus Inglise wäed tegewuses ja kuhu Wene eelwäed juba abiks jõudnud.

Geal, kus ainult sõjariistadel hääleõigus on.

Wootele Mesikäpp.

XLIII.

3. weebbruar. Täna jutustasid meile 7. polgu maakuulajad sakslaste metstufest, mida nad ise oma filmaga olid näinud. — Nagu nende jutustusest näha, ei piina hiljemal ajal waenlane mitte ühinda meie soldatit, waid ta rahulikka elanikka — ta naisterahwad ei pääse sellest. Lugu ise on järgmine:

R. lähibal püüdisid 7. polgu maakuulajad ühe waenlase salga kunitöö kohal kinni.

Waenlase ratsa-maakuulajad oliwad ühe naabruse mõisa tüdruku kinni püüdnud ning näitawad nüüd temale oma Saksa kõrgekstiidetud „kulturi“.

Tähendatud neiu oli oma tädi juure lähemasse külasse minemas, kus ta uualust ja süüa lootis leidwat, millest temal metjas elades puudus oli. Tema koduilla oli sakslaste käes ja sealt oli ta enne nende külasse jõudmist ühes teistega metsa põgenenud. — Tema tee oli kõrwal wõitluseliinist ja sellepärast lootis ta, et ta sakslastega, keda väga kartis, kokku ei puutu. Korraga ilmus metst Saksa ratsawäe salk nähtawale. Neiu püüdis põgeneda, kuid püüti peagi kinni. — Ta palus, et nad tema peale halastaks, wastuseks oli toores Preisi wanne.

Wiimati wõttis wahimeister ta oma kaitse alla, tingimise, et ta jutustaks, kus Wene wäe tagawara on, kui palju wäge kaewikutes ja misugused Wene soldatid on — wanad wõi noored. — Kas nendel ta palju lastemoona, kuulipildujaid ja suurkülla on. Muidugi ei teadnud õnnetu naisterahwas nende küsimiste peale wastata, sest ta ei olnud Wene wäe ligi olnud ega midagi näinud.

Nüüd seoti tema käed kinni ja kolm Saksa ratsanikku wägistafid teda kordamööda. Siis küsis jälle wahimeister, kus Wene wägi on, ning ahwardas teda maha lasta, kui ta ei wasta. Neiu langes minestusse.

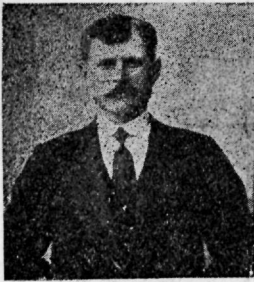
Meie 7. polgu maakuulajad, kes luuramiselkäigul olid, kuulsiwad seda kära eemalt, hiilsiwad sakslastele seljataha, piirasiwad nad ümber, ning wõistiwad need „kultuurilised rüütlid“ wiimase ni wangi. Wägistajatele jagati nende „wahwuse“ eest igatihele 250 hoopit istumisekohale. Neiu saadeti haigemajasse rawitsemisele.

8. weebbruar. Täna anti meile teada, et pikem puhke-aeg, mis meie korpusel sõja algusest peale esimene kord oli, mööda on ja uueste tuleliinile tuleb minna, kus nüüd wist ennem sõjalõppu puhkuse peale mõelda ei tule. Anti meile marsšrut teada, ja pool meie komandot sammus juba hommiku kell kuue ajal teele, et weel liinil ennaft oma ja waenlase liiniga tutvustada ning kohta leida, kuhu staab ning reserwi jäewad bataljonid wõitwad asuda.

Järgmisel päewal, 9. weebbruaril hommiku kell kümne ajal, peale selle, kui igaleihhele mõni nael suhtarist ja kaks karpi lihakonjertwiisi, suhturt, kuima teed ja säärilute asemele maakuulajate komandole kamasfid olid antud, asustime ühes terwe polguga teele. Meie tee wiis meid pere-kast „B“ külast ja poolpõlenud „I“ alewist läbi. Öhtu kell seitsme ajal, kui meie umbes paarkümmed wersta sügawas lumes olime sammunud, peatasime wäikeses „K“ küla-ses ning siin jagati meile öhtusöökl välja. Siia jääwad meie kraamihoorwad, köögid, majandusline jaosfond, õpekomanbod ja okolotof.

Peale pooltunnist puhkust asustime jällegi teele. Oli weel wersta kuus sammuda ja umbes tunni aja pärast peatime ühes staabiga toredas mõisa pargis. Meie kolmas ja neljas bataljon asus tuleliinile, kaewikutesse, mis siit mõisast umbes poolteist wersta eemal on, kuna teised bataljonid lähibal olewasse „L“ külasse reserwi jäiwad. Staab asus mõisa herrastemajas ja meie komando siiasamasse mõisa-hoonetesse. Mõis, wõi folwerk, nagu poolafad herraste-majasi nimetawad, kannab lähidalolewa küla nime, on tore kiviheitus, kaherfordne, toredate saalide, raamatukogu jne. ruumibega, hinnaliste mööblitega täidetud ning täieste terwe.

Raamatukogu on kaunis suur ja sisaldab mitukümend-tuhat köidet. Suuremalt jaolt on need kõik poola-, prant-sufe ja ingliskeelsed raamatud. Saksa- ja wenekeelsed on wähe näha. Saali seinad on samettapeetidega kaetud. Mõisaomanik, krahw B., Austra alam, elas Wene-maal, kui insihener toredat elu ning tema sisetulek ulatas, nagu kontoriraamatutest näha, üle poolmiljani rubla aas-tas. Siit põgenes ta ühes peretonnaga sõja algul ning astus wõitlewatesse ridadesse selle maa wastu, kus ta rikkult kogus. — Wiinawabrik on purustatud ja põlema süüdatud. Puhkude alt wahiwad välja wabriku siseseadede risub, pool-põlenud rihmasebid, lõweraks paenutatud transmissiooniwõl-lid jne.

Aleksander Ketsaots,
Audru w.
Segewas sõjaväes.

Jaan Surri ja Johannes Thom-
son, Wõhmaft. Mõlemad sõjaväelal.

Reinhold Lartu, Raktvere kreisist
ja Bernhard Piispa, wabat. Sal-
linnaft. Mõlemad Saksamaal sõjav.

M. Waino,
Paatsaluft.
Segewas sõjaväes.

Eduard Lepp,
Antalt.
Segewas sõjaväes.

Eduard Kerno,
wabat. Riiaft.
2 apr. 1916. langenuh.

Konstantin Bau,
Narwa-Desuuf.
Segewas sõjaväes.

Julius Alasmann,
wabat. Igasteft.
Segewas sõjaväes.

August Niisil,
Sellenurmest.
Segewas sõjaväes.

Wõitluseliin ei ole siin mitte wäga tänulil. Kohati on meie ja waenlase kaewikute wahel üsna wäikene, 150 sammu. Praegu, kus meil parajad talweilmad tuisukude ja wiiest kuni kümnekraadilise külmaga walitsewad, ei ole wiga. Kui aga weeb lahti lähewad, siis muutuwad küll meie kui ka waenlase kaewikud weega täidetud kanalideks.

*

13. weebbruar. Õnnetu päew . . . Meie naabruses slesw T. polk kaotas täna oma komanderi. Hommiku tella kuue ajal saatis T. polgu komander, polkownik P., diwisjoni kaabiohwitseri, kes ennast kaewikute ja liiniga tahtis tutwustada. Seal tabas teda waenlase lõhkeku kuul nii õnnetumalt, et surm filmapiltne oli . . . Meie polgus sai üks alamwäeline jalast kergeste haawatud. — Langenuh polkowniku asemel saadeti T. polgu komanderiks meie polguft bataljoni komander, polkownik G.

14. weebuari õffel wastu 15. weebuari käisime õffisel luuramisefäigul W. järwe ääres. Kui juba üsna waenlase kaewiku ligi olime, märkas meid nende sekret ja põgenes, ning filmapilt andis waenlane punase ratetiga märku oma dele, et meie poolt maatuulajad wäljas on. — Sarnastel tingimistel oleks mõtteta olnud weel mingit õffemat ette wõtta ja meie tulime niisama targalt tagasi kui läinud olime.

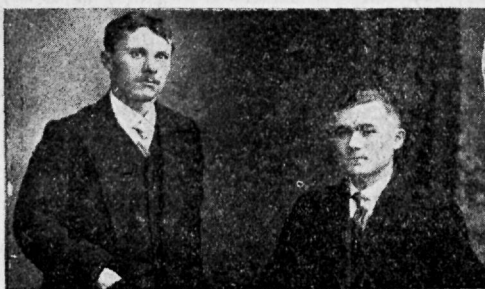
15. weebbruar. Täna oli elaw suurttükile wahetus. Ka katsus waenlane siit pealetungida, löödi aga tagasi. Järg-

misel päewal, 16. weebbruaril, oli harilik suurttükile wahetus, mis aga mitte wäga elaw ega intensiivne ei olnud.

17. weebbruar. Lõppin täna umbes kuus wersta eemale, meie seljataha „R“ külasse, kus meie kraamikoorm ja polgufantseid asuwad. Enne kui teele asusin anti mulle märgusõna teada. Edastminekul leidisin, kui kasulil selle teadmine on, wastasel korral ei oleks ma mitte läbi pääsenud — nüüd oli aga tee waba.

Täna surus õige palju waenlase aeroplanisti meie kohal. Küll püüdsid meie suurttükid neid tabada, kuid see ei õnnestunud neil mitte. Silmapilgul, mil ma kraamikoorma juures wiibisin, tuktus siia lähidale üks laengu mõne-naelaline tihti kann miitfudes maha. Wähe puudus, et ta ühte hobust ei oleks surmanud. — Raugemal külas, kus meie teije järgu moonawoor asub, pildus waenlane aeroplanidelt pommisti, mis ka inimestehwrid nõudsid — kats alamwäelilist jaiwad surma, kolm haawata. Küllaelanikkudest jaiwad kats naisterahwast surma, kats haawata.

(Järgneb)

Aleksander Sott,
Tallinnaft.
Tegewas sõjawäes.

August Muntagi,
Wõruft.
Tegewas sõjawäes.

Peter Wärrwa,
Sellenurmeft.
Tegewas sõjawäes.

August Konno,
W. Otepä w.
Tegewas sõjawäes.

Christian Nüsfik,
Tartumaalt.
Tegewas sõjawäes.

Arnold Uibo,
Kustato alew.
Tegewas sõjawäes.

Jaan Lütke,
Tallinnaft.
Suurtükiväelane.

Jakob Reika,
Ratwereft.
Tegewas sõjawäes.

August Wärrwa,
Sellenurmeft.
Tegewas sõjawäes.

Vladimir Karro,
Prääma w.
Saksamaal wangis.

Cesti sõjameeste kirjad.

Armas wend!

Esimene mai õhtu. Wäikne ja soe. Ööpik laulub M. mõisa pargis ja öökull uikab wahetpidamata sellesama mõisa metsas. Kõik lohad haljendawad ja õitsewad. On tuuledõht metša poolt, siis hoia aga hingamiseturud kõik lahti, tunned kohe, mis sugust karastawat lõhna tuul enesega metšast kaasa toob. Sahtmata hingad sügawalt ja mõttes tänast lewadet, kes seda kõike kaasa on toonud. Seisin kaua aega wäljas, kuulata sin lindude laulu ja hingasin kõike seda isukalt sisse, mida tuuledõht enesega metša ja pargi poolt kaasa toi. Niisugusel filmapilgul rändad mõttes kõik lohad läbi ja tuletad möödaläinud maituu õhtuid meelde. Oi, mis sugune wähe. — Käisin mõttes mitu reisu Tallinnas ja mujal, olets weelgi eht rändanud, kui mitte meie poisid oma lauluga mind seganud ei oleks. Siin, kus õhtu ja öö ilus oleks kuulata, aga mis sugune kontsert kuskilt poolt kõrwu kostab. Lendab suurtükki suutäis künudes ja lõhleb ragnal, see ei sega palju, ainult mõned uudishimulikud ajawad pead wälja, et waadata kuhu tuktus, aga laul ja kortsupilli mäng kestab edasi. Jah, kõigea harjutakse nõnda ära, nagu see peaks kõik just nõnda olema. Ma wõrdlesin korra kodumaa wärskeid siinsetega, suur wähe, eht nad küll siin ja seal ühesuguseid üllikondi kannawad. Kodumaa wares ei kannata seda kudagi wälja, kui külamees, piis selgas, metša lähed, kohe lendawad kšades eemale, teadwad, et see „tukt“, mis mehel kaenla all wõi selgas, jurma sülitab, aga siinjed nende wennad ei pane seda tähelegi. Waata aga: peša afeme wäliwad nad päris hädaohhtikusse kohta, ehitawad peša, munewad munad ja auduwad pojad, millegist ei lafe nad endid segada. Päris huwitaw on waadata. Praegu on neil pojad pešas, tassiwad õige hoolega neile toitu kätte. Wiska leiwatükki wõi lihahont, seda panewad nad kohe tähele ja

tassiwad ära. On poegadel kõhud täis, siis istuwad wanad peša ligidal ofša peal ja waatawad pealt, mida nad ilmas korda on jõudnud saata. Kalkatawad piisid, pauguwad juurtükid, sellest ei pane nad tähelegi, ei ole nagu nende asgi, et surm iga filmapill tabada wõib. Niisugust wõiks paljugi weel wõrrelda. Praegu on igalpool ilus elada ja ilus surra, kui see õnn peaks juhtuma. Martin M.

Isale, emale abiks.

Lugu käinud sügiseft.

Lumehelbed langewad aknale, waatawad tuppä: peretiitar, eks sa ei häbene asjata nutta! Kelle süü, et isa sai kurjaks ja ema meel paha? Neil on ju õigus: aeg hiline, kuid töö weel teha. — Peretiitrefe, jäta nüüd nuttu ja rutta isale, emale abiks, — weel kartulid wõtta, kaerakuhilad wäljal, neid lumi wõib matta! — — —

Et ostad õmmelada, et oled koolis käin'd linnas, see on kõik wäga hea, kuid üle kõige on hinnas tugewad töökäed, mis taqasundmist ei oota, milledest isa ja ema ka abi wõib loota.

Wennad sul sõjawäes, sulased, poisid niisama; isa jõud üffinda kõike tööd teha ei kannu. . . Lumehelbed langewad aknale, waatawad tuppä: peretiitrefe, wäljale rutta — oh rutta!

Tead ju, et isale teeb see südamewalu, kui töddega teistest jääb maha ta korralik talu. Salwe on tulemas, kellel nüüd aega weel nutta! Täna on juurikad korjata, kartulid wõtta. . .

19. novembril 1915.

Sugo Walma.

Metsaherra tütar.

(Jutustus sakslaste Baltimaale tungimisest).
Jutustanud Hallkagu.

IV.

Sõda wältas kogu sügise ja järgmise talwe. Kui inimesed omakseid jõuluks koju ootasid, kui need lootused täide ei läinud, kewade poole talwet sõda ka ei lõppenud, hakkasid lootjad juba wästma. Peagi nähti punaseks nutetud filmadega emast, tõstie nügudega isast, leinajaid naista. Olid teated tulnud, mis jutustasid, et nende omaksed wõeril on mulda fängitatud. Sagedaste kuulbus pühapäewal kirikus kantslist nimesi, kes lahingulitnil langenud, ja siin ja seal peeti jõukamates perekondades matufid, ilma et furnut oleks matulistel waja matta olnud.

Mlati seisis inimeste peade kohal nagu tapakirwes, mis igal ajal walmis on hoopil lööma, ilma et löögisaaja teats, millal ta tuleb. Arewuses oodati teadet, sõnumit, kirja, mis armsa omakse üle ligemaid teateid tooks. Kümnete werstade tagant käidi tihti wallamajas kuulamas, kas kirja on tulnud.

Ei olnud ju pea ühtegi perekonda, kust kas keegi omaksetest eht jälle sugulastest ei olnud sõjawäljale tututud.

Olgugi et Marie omaksetest kedagi ei olnud wälle tututud, pidas ta wäga erutatult lahingukäitu filmas. Ta sai aru, et ta Jeldile mitte ainult oma neitsilikust ei olnud annud, waid ta oli tema läbi ka emaks saanud. Ta tundis hirmu selle eest, mis isa ütleb, ja oleks heameelega soowinud, et Jeldit oleks siia tagasi tulnud. Kuigi tema teda eht nii ei armasta, nagu ta omale armastust oli ette kujutanud, tahab ta temale ometi naine olla ja oma lapsele ema.

Kõigewähemalt ei pea keegi mingit selletaolist kuulma, et ta oma elu üle siis nuriseb.

Aga temast ei kuulnud ta mingisugust teadet.

See talw oli Vaadungil ja ta ültrel raske üle elada. Wanamees jäi järjest haigemaks, kuna Mariel isa kohuste täitmise üle jõe käis. Ka ei suutnud ta ennast kuigi kaua isa filmade eest warjata. Olgugi, et isa oma lapse wastu kannatlik oli, teda käredate süüdistama ei ruttanud, sai Marie sellest siiski wäga hästi aru, mis suguse hooi ta ijale andis. Seda enam piüdis ta ennast isa eest kõrwale hoida ja nende wahel tekkis pikkamisi müür, mis neid teineteisest lahutas.

Teisest küljest piinas Mariet tekiw arusaamine, et teda on petetud. Ta kahetses, aga ta sai ka aru, et ta nende tundmuste wastu siis ei suutnud panna. Nad tulid nõrgestawa, meeletuks tegewa hoona, nii et ta ennast unustades nende wõimusesse andis.

Jõudis uus kewade. Mõisnik pani esiotsa wanema metsawahi metsaherra kohuste täitjaks, sest nüüdsel ajal ei olnud selle ameti jaoks kohast inimest leida. Seniks aga, kui uus metsaherra tuleb, wõis wana Vaadung oma tütreaga metsaherra majasse jääda.

Uueste ldi lumi sulama ja wesi tõusis jões üle kallaste. Kuid ometi oli tänawuune kewade teistest hoopis teistsugune. Ennemalt tõi kewade metsaherra majasse uut elu, aga nüüid ei suutnud ta siin hingesti süttitada. Ka ei jooksnud Marie enam kohiseva jõe äärde toredat jäädesõitu waatlema, waid ta istus rõdul, pea täis raskeid mõtteid, ja waatas kustuwat päewa.

Elu oli tühi, surutud, ja olgugi et ta endist aega kõigest südamest järel kahetses, ei olnud mingit wõimu, mis selle oleks tagasi toonud.

Ja mis oli ees oodata ja loota? Pea tuleb siia uus inimene ja siis peawad nad ära minema. Wõib olla, et isa juba lähemal ajal oma elutee lõpetab, aga kuhu läheb tema oma lapsega? Mis ta teeb, mis ta peale hakkab, et enesele wõiks ülespidamist muretseda?

Mitte midagi ei olnud ees näha, millest wõiks kinni wõtta.

Olgugi et laps weel enam Marie käed kinni kõitis, kuid ometi tõi ta uue kiire ta elusse. See oli ta oma laps ja ta tundis teda rinnale surudes, kudas isearaline soojus teda täitis.

Ka kõige raskemas sejutorras on ikkagi omad headused.

V.

Sakslased tungisid Baltimaale. Arwati esiotsa, et Wene wäed nad tagasi lööwad, seda kirjutasid ka ajalehed, kuid sellest kõigest hoolimata weeresid nad edasi nagu tugew raudne laine. Juba jõudsid üksteisid põgenejad Maarjeni mõisa piiridesse. Need olid kogu oma waranduse kaotanud ja nad olid wäsinud, nälgas ja walmis tänades armuandi wastu wõtma, nagu kerjajad. Nad olid ise näinud, kudas nende majad, nende põlised kohad leelide näol taewa poole tõusid, ja ise pääsisid nad läbi soode ja rabade põgenes oma elu. Läbielatud hirmupäewad olid nii mitme mõistust halwanud, et nad nende hirmude mõju alt kudagi ei suutnud wabaneda ja nende hirmunud filmawaade ja segamisi mõistuse kät tunnistasid nende juures nõrgameelsuse algust. Tuli ka ette, kus wanemad olid oma lapjed kaotanud ja mõned jäid sellel põhjulel wanadele elukohtadele, et nad ei tahtnud kudagi sealt ilma omasteta lahkuda.

Muidugi panid need üksteisid põgenejad rahwa sees kõige kohutawamaid juttusi liikuma ja lõpmata arewuses neelati iga uus sõnum ja teade ära. Ühtlasi ehtisid need jutud, suurst suhu käies, endid kõitsugu kohutuste ja koledeste ehtega ja ainult imestama pidi, kuda arewuse luulewõim suutis kõiit luua.

Igalpool walmistasid inimesed ka Maarjeni ümbruses endid põgenemisele. Müüdi ära, mis iganes müüa oli. Nõjades eest makseti küsitud hinnast waewalt weerand ja õnn oli kui weel ostjaid leidis.

Ülesostjad kütsid naeratades, et müüid alles äritegemise päewad õieti on.

Za kahelda ei olnud, et waenlane kõige jõuga ja suure kiirusega edasi tungis. Za eelsalgad käisid nagu kulutuli üle maa ja igalpool tõusid nende järele heledad leegid taewa poole hilja õhtul sametmusta taewa peale uhket puna heites. Siin ja seal oli ka lahinguid peetud, aga Wene wäed ei suutnud seda kohutawat woogu, mis nagu kewadine jõgi tammi puruks murrab, tagasi hoida. Inimesed heitsid õhtul riides magama, et igal filmapilgul põgenemiseks walmis wõiks olla. Loomad olid õues sarwipidi aia külge kinni seotud, wärskelt niidetud walmimata willi toiduks ees. Kuuri all seisis märitud wanter walmis, koorm peale laotud, kuna hobune sõime kallal fõi, riistad ümber.

Kõit oli walmis, et mõne minutiga wõidi põgenemiseks teele minna.

Südametulksumisega mõdedeti aega.

Waenlane lähines.

Suuremaks ja sagedamaks läksid põgenejate salgad Maarjenist läbiwiiwal postmaanteel.

Rasketel wantrite kõrwal käisid tõstie nügudega, sassis habemetega mehed ja löid wahetewahel lahjaks jäänud, pikast teekäimisest äratilpinud hobust. Nende järel käisid tee kõrwal wäikesed poisikesed, tüdrukud, sagedaste paljaste jalgadega, millede küljes suured karnad olid ja kust tihti weri wälja nirtses. Lapsed olid wäsinud, nutfid, aga nad astusid edasi nagu unenäos. Koorma otsas istus ema rinnalapsiga ja paari wäheema lapsega, nii et seal teiste jaoks enam ruumi ei leidunudki. Za waatas oma õõnjaks wajunud ja tuhmits nutetud filmadega enese ette. Za lootuseta pilk ei suutnud mitte midagi seletada, sest ka päewaajal seisis ta ees pillkane pime õõ.

Õhtuti peatas woor kulgil metsa ääres.

Rord tuli Marie hilja õhtul mõisast kodu ja siis nägi ta põgenejate laagrit seal kohas metsa serwal, kust tee suurelt maanteelt metsaherra maja poole kallab. Lahjad hobused ja arawäsinud lehmad sõid ahnelt rohtu ja kellegil ei tulnud meelde neid siit ära ajama tulla. Mehed olid tuleb üles teinud ja nüüid keedeti seal hartide peal süüla ja soojendati kangeks jäänud liitmeid. Kuulbus laste laste nutt, sest emade lahjad rinnad olid tühjad.

Kõhaliised elanikud olid põgenejaid waatama tulnud, neile üht ja teist kaasa tuues. Nende suur wiletsus ja lõpmata kannatus liigutas ka kõige kõwemaid südameid.

Põgenejad kõnelesid elawalt läbielatud wiletsustest, sest neil olid need niisama selgelt mälestuses, kui ka filmade ees.

Kuulutus.

Silja õhtul pidult tulles
kaotasin südame;
selle üle mures olles
hüljan kõige ilmale:

Sead inimesed! — On teist
keegi leidnud südame?
Palun lahkest ära tuua
seda omanikule!

Tundemärgid loen teil üles:
soe, kuid ta ei põleta;
heaks ei tohi teda kiita,
kuid ka paha pole ta.

Ühes nurgas värsket haava
wõitte selgest märgata,
mida lastis armujumal
sinna oma noolega

Rikkalikult tahan maksta
waewatafu leidjale,
olguigi, et selleks tema
nõuab minu enese.

Sugo Walma.

Itallaste vaatlemispunkt Alpides.

Behme, tume suvedõ langes alla, kattis põgenejad ilma filmade eest ja andis neile weidi kojutust jõukogumiseks homse päewa jaoks lootusetu tulewikku rändamiseks.

Kuid Maarсени ümbruskonna rahwas lootis weel, et waenlase edastungimine suudetaks seisma panna. Oli ju põgenemise mõtte hirmutawam, kohutawam, kui surm ise.

VI.

Kõik oli liikumas, kõik oli kõigesuuremas ärewuses.

Waenlane tuleb.

Oldi juba suurteki paukusi kuulnud. Ka Maarсени ümbruskond pidi põgenema. Mis enamalt teistega oli juhtunud, seda tuli nüüd siinsel rahwal läbi elada.

Tume tulewik seisis nagu pikkane pime sõõ filmade ees, nagu kõigepärmate pilwedege laetud taewas, kust ütski täht läbi ei paista.

Kogu ümbrus muutus ühiseks nutjate ja hulujate karjaks.

Wanad inimesed katkusid oma hallisid juukseid, kinnitades, et nad enamalt walmis on surema, kui sealt lahkuwad, kus nad sündinud, üleskaswanud ja kus nad oma eluõu on maa sisse matnud.

Ja kui siis nooremad ära läksid ja wanad, hallid, nagu ununewad mälestused oma ärariistatub kohtade peale jäid, siis oli see niisamasugune jumalagajätmine nagu haua kaldal. Oli juba teada, et siin enam kokkusaamist ei ole. Ja kui siis teed mõõda igawest rändamist alustati ja sealfamas tee ääres lihtjalt rüwadest kokkulöödud risti ja värsket mullatüngast nähti, siis käis hirmuwärin inimesest läbi. Oma surus oma lapsed südame wastu, sest ta aimas, et peagi aeg tuleb, kus surm ka tema sülesse nende järele läbi wälja sirutab ja, wõib olla, panewad nad wõõrsil tee kaldal õige pea niisamasuguse puuristi püsti.

Oi — need mõtted käisid nagu purustajad nooled peast läbi ja ahwardasid inimese hullumeelseks teha.

Peagi kogusid teed tungil põgenejaid täis. Oi, sellel oli kewadise jääminekuga väga palju sarnadust. Tihti tahtis wool kinni umistada, nagu siis jõelgi, kui kitsas kohas jääriisi kokku kogub. Näed siis kudas need suured hallid pangad, mis kogu talwe läbi rahus puhkafid, nüüd tulises wihas üksteise peale sõõstawad, üksteist purustades eest ära tõukawad, armutalt ja wõimsalt kõite häwitades, mis neid nende hullumeelsel sõõduteel püütawad takistada,

Ka laial maanteel tekkis tihti teed kinnimattew rüsi ette ja siis kuuldufid tagantpoolt hüüded, wandumised, kirumised. Wõimsam tahtis nõrgemast mõõda kihutada, teda selle juures teelt kraawi paisates. Siin oli wõitlus elu eest, ja seal, kus nii wõideldakse, oli kõik armastus, nõõrema hädast hoolimine sootuks koduud.

Meeste hüüded, kirumine, lammaste määgimine, hobuste hirmumine, loomade ammumine ja tiidinenud laste winguw nutt sulas kokku üheks kohutawaks wiisiks, mis taewa ja maa wahel täitis.

Kohutawust ja hirmuma panewust lissas sellele kõigele juure koerte üle metsjade kostew hulgumine, kes oma pere-meestest olid ära kadunud ja nüüd tihtjalt, fiselangenud külgedega ja last rippuwate lõugadega ühest kohast teise ümber jooksid ja siit ja sealt walusate hoopidega eemale kihutati.

See oli nagu pöõrane maru, mis nüüd üle maa käis. Ta tormas nagu saladuslifel jõul kõiki laiale pillutades ja ülestistudes, mis siin aastasadast oli juuri ajanud. Kõige tugewamad tammed kisti mulla pinnast üles ja paisati eemale ja huffaminemise hädakisa täitis õõhtu.

Siitamaale oli metsaherra majas wõõrdlemisi wainne, sest mujalt ilmaft lahus olles, eraldatuna, ei pääfenud wabalt siia need jutud, mis mujal alaliselt meeled ärewusel hoibsid.

See oli ühel pealeldunal, kui lähemast naabruselt talu-peremees Kalep metsaherra poole tuli. Ta tuli teatama, et kogu kiila põgenemas on, et põgenemiseks käsk on antud ja küsis, kas nemad ka kaasa tulewad.

„Kuhu?“ küsis wana Laadung.

„Kuhu? Seda ei tea keegi. Ei tea nendest tuhandetest keegi, kes siit mõõda läinud, kuhu nende tee neid wiib. Mõned magawad juba siinsamas tee ääres, värsket mulla kiin-gas kattets peal. Sinna wiis neid nende tee.“

Wana Laadung jäi mõtlema.

„Mina ei tule mitte ära. Mul on aega ja ruumi ka siingi surra. Selle hallipeaga ja nende wärisewate kätega ei ole tõõpoolest wõõrsil mitte midagi peale hakata. Mina jään siia.“

„Uga teie, Marie?“ küsis Kalep. „Kui teie tahate kaasa tulla, siis wõõtsite minuga ühes. Mul on tugew hobune ja meie oleme naifega kahetsi. Ma arwan, meie pääfeme wahest hõõpsamalt edasi, kui need, kes suurte perekondadega teele lähewad.“

Marie vaatatas oma ette.

"Sa, Marie, võid minna, kui tahad," ütles isa ja pööras kõrvale, et oma valu tütre eest varjata.

"Ka antakse noortele naisterahvastele tungivalt nõu ära põgeneda," kõneles Kalep. "Neil ei olla mitte hea sija jääda."

"Ma ei saa tulla, sest mul on ju ka laps."

"Noh, ja hoiad teda ise. Suurt raskust see ei tee. Ma ütlesin, mul on tugew hobune ja praegu ei ole ka teed halvad."

"Jsa, sa jääd siia?"

Ilma et wanamees oleks ümber pöörnud, ütles ta ruttu ja kindlalt:

"Mina jään siia. Üks, wana, repetanud elu mul on. Kui nad seda tahavad, võtku. Muud midagi neil minu käest saada ei ole."

"Ja, ka mina jään siia. Ma jään sinu juure. Ma ei tule mitte siit ära," ütles neiu, Kalepi poole pöördes.

"Hea küll, ma mõtlesin nii," wastas küllamees. "Võib olla, et teil ka parem on jääda. Teie oskate nende teelt. Teil on võimalik nendega kõneleba. Teie olete eluaja mõisniku teenija olnud — ei tea, kas teile midagi halba juhtubki." Kui küllaline oli ära läinud, tõmbas isa tütre oma rinnale.

"Ma ei tea, kas sa teed nüüd halvaste või hästi, et siia jääd. Mina ei taha ega tohi sind pidada, näefsin isegi sedagi, et sa ära lähesid. Ometi tänan ma sind selle eest, et sa mind nüüd üksi ei jäta. Loodame Jumala peale!"

VII.

Maar värikes.

Gemalt kostew suurtükkide müüri kogunes üheks lahutamata wiisiks, mida kümmed werstad inimesed ja maapind ümbruses kuulis. Ohtul paistis kaugele punane tulemere tara, mis päew-päewalt lähines.

Peeti juba lahinguid Maarfene piirkonnas.

Sinna jäänud inimesed lahkusid oma tühjaiks jäänud majadest ja otsisid pakjudest rabadest ja laanede tagast kuitwi lohti, kuhu omale loopad kaewasid ja kuhu omale seljas tagawara kandsid, nagu metshtireb.

Nüüd kuulati värikeses koobastes suurtükkide müriinat. wõiduajamist, hüüdu ja piitsaplatsumist postmaanteelt ja tunti, kuidas maapind rahutult kõigub, nagu palawikus haige rind.

Isegi lindude laul waiks ja kõik loodus langes mingisugusesse rõhuwasse uimastusse, mis ei lastnud teda halvast unest warguda.

Wanad naised liikusid nagu kuitõhised, käed ristis, ja nende huuled sofstasid: "Oh Jumal, oh Jumal!"

Inimesed kõnelesid, kuidas nad olid näinud haawatuid wheetawat. Nad olid pikuti wankri peale pandud ja läbi õlgede nritsenud weri. Nende kuitwanud punased huuled on lõhki kärtsenud ja nende kurgust tunginud hingehuga ägamine ja oigamine, ilma et nad oleksid suutnud sõnu enam kottu seada. Oli inimesi, kes lahinguwälja lähedalt siia põgenesid. Need kõnelesid, kuidas surm seal mehised mehed maha niitnud. Nad jäänud risti-rästi wäljale lamama, justkui siduja poolt rutuga põllule jäetud kinnikõidetud ruffi wihud.

Maasse imbudes tõusis mehe kuuma were loigu kohast kerge aurupilw.

Wahetewahel kandis tuul hüüdeid ja hääli. Kõik need hüüded sulasid ühiseks mõirgamiseks kottu, kust hulgaist teraw kõrw wihast wandumist ja hammaste kiristamist otis.

Kui päike looja läks, siis waitisid lahinguhäälled. Minult suurtüki paugud tunnistajad, et waenuliste wägede wiha ka õffel enam ei maga.

Metsaherra maja oli suurelt teelt kõrwal ja sellel põhjusel ei olnud siia veel keegi tulnud. Ka ei olnud siin lahingut pidada võimalik ja isegi wägede läbiminekut ei olnud karta. Rabad olid ees, ja see inimene pidi kohaga wäga tuttav olema, kes siit oskas otse läbi minna. Võimalik see oleks olnud ja kümme-kond wersta ka veel õigem.

Oli juba õhtu. Marie oli oma isaga kodus, kuna wäike pois kergus rahulisele magas. Täna oli suurtükkide müriin

weidi nõrgem, kuid ära ei waitinud ta korrafski. Jälle tõusis inimestes lootus, et waenlaste edasitungimine nüüd on seisma pandud. Wersta kümme metsaherra majast eemal, seal kus küllaline heinamaa, olid Wene wäed omale kindlustatud liini soetanud. Waenlast wihastas see suureste, et neil korda ei läinud wastasele tuntawat kahju teha, ja tihti pidid nende wõimu alla jäänud elanikud nende wiha tagajärgi kannatama.

Amarit ajus õue. Puud tuftusid. Paistis tulekumad ja nende hell ulatas siamaale üle kõrgete paplite latwade. Seal kisti äkitselt uks lahti ja sisse tungis soldat. Marie tundis teda. See oli kirikutülalt noormees, aga nüüd oli ta ileni werine.

"Meid piirati sisse — aga mul läks korda ära põgeneda," kõneles ta. "Ma lähen Sundirabast otse läbi, sest ma tunnen teed. Sinna nad, kuradid, iftagi järele ei julge tulla."

Ta palus juua ja süüa, sest ta on paar päewa juba söömata olnud.

Teda jõubeti ja Marie sidus ta pahema õla haawa tinni.

"Di, see ei tee midagi — see on ainult wäike kriipsutus. Aga tuleb aeg, kus selle eest weel neile kätte tasun."

Siis lõi ta äkitselt käed filmade ette ja tugewa mehe teha tõmbles.

"Ma ei wõi seda unustada, kuidas ta sinna maha jäi."

"Kes?"

"See oli meie kihelkonna mees. Meie olime head sõbrad. Pommitõbi lõikas tal jala otsast ära. Ta palus mind, et teda aitaksin. Aga ma ei saanud, ma ei saanud. Sa ta jäi nende kätte."

"Võib olla, et ta igasugusest waewast lahti on?" lausus wana Laadung.

"Võib ka olla," ütles noormees, wistas werise käega üle otkaesise ja jäi rahulisemaks.

"Aga sa wõiksid meile paigale jääda. Sa oled ju nõrk."

"Kuidas? Ei mitte, sest iga tunniga lähed mul siis arapääsemine raskemaks. Ma lähen ja ootan mäe weerul kui kuu üles tõuseb. Siis oskan üsna hästi minna."

Noormees läks ja Marie kuitwatas temast järele jäänud werejäljed ära.

Wana Laadung istus atna all ja mõtles. Ta pilgud wiibisid alaliselt kuuma aetud rauakarwalise puna peal, mis üle tultuja kuusiku paistis.

Ons see kole uni, wõi on see ilmsi?

Miks need inimesed üksteist tapawad, miks nad kõiki seda nii armutalt häwitawad, mis aastasadapikkust tööd ja hoolet on nõudnud.

Ta filmade ette tõusis pilt, kus talumees agaraste seemet oma põllule heidab ja kus ta siis heameelega wiljalaswu filmitseb, mis talle rikkaliku töötaja lubab. Aga nüüd on see kõik puruks tallatud ja ruffiwihtude asemel lamawad põllu peal meeste werest tühjaiks jooksnud furnukehad. Seal, kus enne hõistamist wõis oodata, kuuldusid wihased needmised, ja raskete wiljatoormate asemel raskusid suurtükkide wankrid.

Miks need inimesed üksteist häwitawad?

Laps ärkas ja wana inimene ruttas teda kiigutama.

Kui hea ometi temal, et ta kõigest sellest mitte midagi ei mõista, isegi seda ei kuule ega näe.

Uru ei saa nad sellest kumbki.

Kelle woli, selle wõim see on, mis kõil warandused häwitab ja mis tuhandete rinnust kuulid läbi puurib?

Mikäl jündis siis üledõ see muudatus, mis hoopis teised mõisted loob, kui need on, mis pika elu wältusel talle olid omaleks kujunenud.

Mida rohkem wana Laadung mõtles, seda segasemaks läks ta pea ja mõisted mässisid kottu, nii et ta mingisugust otjust ei ostanud teha.

Üle tultuja kuusiku paistis aga endist wiisi helendama aetud kuuma raua karwaline puna. (Sõpp järgneb.)

Meie Matsi järgmine (93.) sõjanummer ilmub 28. mail.

Meie aeg.

Meg on kallis, aeg on paha,
kõik maailm on torinal,
aga raha, armas raha —
raha jookseb forinal!

Jookseb kullaehkis laelas,
jookseb kalli kleidina,
weab mehi põllepaelas
narridena armuta.

Jookseb kõrwarõngastena,
jookseb kalli saapana,
nagu oleks elu kena,
nagu oleks odaw ta.

Uga nõnda ainult näitab:
peal on igal narril uih,
kuid kes alla näha waitab,
näeb: all on ainult wuih!
Dhaka Ott.

Ühed hullud mõlemad.

Neiu:

Kus iial wõid, seal waatad sa
mind sala tagajelja;
ja pane tähel' waadata
wõid nõnda filmad wälja!

Noormees:

Kui sa ei wõtaks waadata
nii tihti üle äla,
ei teats siis, et find waatan ma . . .
— kuid — nii wõid wända kaela!

Sugo Walma.

Bommitamise tagajärg.

Üks öö külas.

Peeter Pärnapuu sammus närwilikult oma kabinetis, aeg-ajalt nagu külma käes wärisedes, kui kestew tuulehoog tujagil wihajelt atnaluute raputas ja ammu mahajäetud mõisamaja tühje tubasi hulumisega täitis.

Peeter Pärnapuu ilmus oma mõisasse äkki, endalegi ootamata.

Ta armastas juba ammu ja meeletult ilusat, natuke hellitatud leske Walentine Kurge, kes linnas elas. Temaga tuttawaks saades, jättis Pärnapuu korraka oma mõisa ning senised toimetused ja käis alaliselt ning hoolsalt neil lõunajõtkudel ning palliõhtutel, mida mureta ja waba eluga harjunud lehk õhtralt korraldas.

Meeletult armuwõrgus sipeldes, katjus Pärnapuu mitu korda oma tundeid awaidada, kuid sõnad ei liitunud ühte, ja Walentine Kurg katkestas nad harilikult pilkelise naeratusega:

„Milleks nõnda palju sidemeta sõnu, kui tarwis on ainult üht kindlat: armastan“ . . .

Ja lahkelt Pärnapuu kätt pigistades, juhtis ta kõne teise aine peale.

Pärnapuud äritas lese ümberkäimine äärmiselt. Ta oli nagu peata, ei leidnud õigeid wastusi ja mõtles kodu minnes waluga:

„Kas armastab wõi mängib?“

Wõnikord naise kestawat, armsat pilku enda peal tundes, otjustas ta:

„Armastab . . .“

Kuid sealsamas, puudutatud ning haawatud naise torikawast naerust, mida ta ei mõistnud, tunnistas ta endale meeleheitlikult:

„Mängib! . . .“

Ja mõlemaid neid arwamisi ustus ta ja ei uskunud ühtlasi.

Wõistatus jäi seletamata.

Uga siis, ühel ilusal õhtul, kurnatud lese mängust, ta „nälineitfi“ naerust, lahkus Pärnapuu jumalaga jätmata ta juurest ja sõitis oma mõisasse.

Kolm päewa wiibis ta pea täielises üksilduses, ainult harwa walitsejaga mõnest tarwilisest asjast kõneledes.

Kolm päewa tundis ta igawust, oli närwlik, kurwastas, wihastas enda peale kiire ja rumala ärasõidu pärast. . . Ja wiimaks ei suutnud ta enam wastu panna, saatis telegrammi wabandusega ja palwega kirjutada.

Telegrammi ära saates, lahets ta kofe ja süüdistas end tahtejõu nõrkuses.

„Kurat teab mis!“ kirus ta end, närwlikult nurgast nurka sammudes. „Legi poisikese tembu ja niitid palub andeks. Kujutan endale ette, kuidas ta pidutses ja hirwitab.“

Selle peale mõteldes, pigistas ta käsi ruskasse ja urises:

„Narr, narr . . .“

Teise päewa hommikul sai ta telegrammi ja muutus rõõmsamaks. Telegramm lausus:

„Sõidan kell kolm. Tulge wastu. W. Kurg.“

* * *

Rong jäi hiljaks ja jõudis alles õhtul pärrale. . .

„Mu jumal! . . . Ma olen nii õnnelik! . . . Kas wõisin ma arwata! . . .“ pomises Peeter Pärnapuu, Walentine Kurge laia saani asetades. „Teie! . . . Minu juure! . . . üksi! . . .“

„Miks nii palju sidemeta sõnu,“ kordas naine oma armsamat lauset, „kui jatkub ühest kindlast: armastan?“
Tast hoowas wärskust, rõõmu ja naeru.

Remad ei tülitse.

"Sina, Robert, ei ole nähtawaste wiist wäga õnnelik lihti oma naisutefega?"
 "Õitse selle wastu!"
 "Aga ka naabrid räägiwad, et sa naisega tihti tülitsewat."
 "Tühi jutt! Wiist kats kuld juba, kus me enam sõnagi ei räägi."

Pärnapuu istus ta kõrval ja pani käe julges poolkoisutuses ta piha ümber.

Nad surusid üksteise ligi ja õhtuwidewikus walgatafid naise filmad imeliselt ja heledalt.

Kutjar tõmbas suurele teele, andis hobustele piitsa ja need kihutasid jooksu.

Jaamast oli ligemale kakskümmend wersta sõita ja tee wiis suuremalt ofalt üle lagedate wäljade.

Waewalt olid nad wersta kolm sõitnud, kui lumi tiheres ja kufagilt tuulehood tuhistasid. Tõstis tuisku.

Warsti ajas tee umbe ja kutjar lastis, kuhu film näitas.

"Ei me täna koju jõua, herra!" lausus ta wiimaks.

"Waat, kuidas kecrutab, ei ole jälgegi näha. Ei aita muud kui peame külas õõ mõõda saatma."

"Õõ juhtumistega," naeratas Valentine Kurg. "Ma olen nii rõõmus. Herra Pärnapuu, ma tahan tingimata külas õõ mõõda saata."

"Mul on tõepoolest piinlik . . ."

"Ah, tühja ta . . . Apardustest wäljapuhkamiseks on meil küllalt aega . . ."

"Aga kas ja leiad külasjegi teed?" küsis Pärnapuu kutjarilt.

"Veian . . . See on lähedal! . . . Sealsamas ta, näe, paistabki," tähendas kutjar tee kõrwal wilkuma tule kohta.

Ta pingutas ohje ja hobused jooksid kiiremalt.

Weerandiunni pärast wõttis reisirajad haukudes wastu kari küllatoeri, kes oma urgastest wälja jooksnud, hoolimata tuisust.

Kälaelanituid magasid juba nähtawaste, ainult ühes onnis wilkus weel tuli.

Kutjar peatas hobused.

"See on kõige juurem maja külas. Mujal ei ole kufagil õõsaks jääda, sest seal on ka ilma küllalisteta kitsas, aga siin jattub kõigile ruumi."

Roeri eemale tõrjudes, astus ta õue ja tuli warsti ühes peremehega tagasi, kes kumardusi tehes saanile ligines.

"Palume wäga, head herrad . . . Astuge sisse . . ."

Maja oli ruumikas, kuid ses oli kõigest üks tuba, mis üksteisega kitsa ja madala uksega ühendatud.

Õsimene tuba oli rahwast täis: peremees, elatanud, kawala näoga, punase habemega, mis peotäie "Eürgi" tubaka sarnane; õõhn rastejalgne eit, kuiwetanud mullakarwa näoga, nähtawaste perenaine; teine naine natukese noorem, kah rastejalgne, kuid tugew ja punapõseline; kaks noorepoole meest; poist ja tütti wiis unist last.

Kogu see feltstond mõõdis sisseastujaid uudishimulike pilkudega ja tagones siis nirkadesse.

Ainult perenaine tegi sügawa kumarduse ja kähistas pardi häälega:

"Palume wäga!"

Pärnapuu kärjutas nina, waabeldes tuba ja ta elanikke, ja kirus iseendas neid ja teed, mis teda siia wilet-fasse urtsikusse toonud.

Valentine Kurg, sellewastu, filmitfes kõite suure uudishimuga ja tundis endal nähtawaste ülihea olewat.

Dotamata juhtumine lõbustas teda wäga ja ta näofe, mis külma õõgus, oli endiselt naeruline ning rõõmus.

"Wabandage, et meil nii kitsas on," kogeles peremees, "ei ole midagi teha, kitsalt elame, see on tõsi . . . Waeselt elame, ei maksa kõneldagi . . . Kuid mis meil on, seda oleme walmis . . ."

"Kuhu te meid siis õõmajale asetate?" küsis Pärnapuu kulmu kortsutades. "Hoolitsege juba, et proual parem oleks . . . ma tajuin ära."

"Täname wäga, herra . . . Ega me midagi omakasu pärast . . . Mis teie heldus lubab, selle eest aitäh. . . Usetame teid prouaga tahatuppa. Woodi on meil lai. Sinna mahume meie oma perenaise ja lastega wäga hästi . . ."

Pärnapuu sai segaseks.

"Kuidas, teil on ainult üks woodi?"

"Üksainus, herra, üks! Aga olge rahulised, ta on lai. Seile prouaga just paras . . ."

Valentine Kurg hakkas laginal naerma.

"Seisuford lähed rasteks," lausus ta kawalalt. "Noh, mis, waatame järele . . ."

Tagatuba oli ühe aknaga, kitsas.

Õitse ukse wastu seisis suur puuwoodi, segase räpase asemega.

"Mu eit korraldab filmapilt aseme, seletas peremees; kõiit saab ausalt tehtud, olge rahulised. . . Sei, Wall! . . ."

"Kõhe," krääksus pardi hääle.

Peremees lahtus toast. Pärnapuu järgnes tale, proua Kure poole waatamata.

"Kuulake," po nises ta, peremeest kätkest haarates.

"Saage aru, ma ei wõi prouaga ühes toas magada. . . Te asetage mind kuhugi mujale, ma maksan juba hästi, olge rahul."

"Täname alandlikult, teie ausus! Seameelega asetaksin, aga ei ole kohta . . . Waadake, meid lastega on üksteistkümme, teie kutjar kaksteistkümnes. . . Kui suwi oleks, wõiks heinatüünis, kuid praegu on heinatüünis külm . . ."

"Aga kas mõnes teises majas siin külas ei wõiks õõsaks jääda? . . ."

"Ei, herra! . . . Igalpool on kitsas! Omade jaoks ei jattu ruumi . . ."

"Kuid saage aru, ma ei wõi. Ma ei tea, kuidas seda teil toimetatakse, aga . . ."

"Se-he, herra! . . . Lihtsalt: mina seina poole, eit äärde. Aga wõite ka proua seina poole, ise äärde."

"Ma ei kõnele ju sellest! . . . Saage aru . . ."

"Herra Pärnapuu, miks te mind üksi jätsite?" hüüdis Valentine Kurg sel ajal.

Pärnapuu läks sõna kuuldes tuppä.

Woodi oli kaetud puhtate pakside kodukoetud linadega ja ei olnud enam nii kohutaw kui enne.

Wäheldane lamp seinal akna kõrwal andis küllalt walguft ja wäike tuba näis nüüd puhwas ning kodune.

Perenaine oli sealt juba lahtunud.

Valentine Kurg oli kasuka seljast wõtnud, istus woodi äärel ja waatas kelmitalt sisseastuwa Pärnapuu poole.

Wiimane lükkas ukse enda järel masnikult kinni ja teadmata, mis ütelda, mis teha, tammus kohmetult ühe jala pealt teisele.

"Mu jumal, kui naljakas te olete!" laotas Valentine Kurg lapseliselt kasa, muutis aga kõhe tooni tujukas-haawatuks:

"Kas teil häbi ei ole, herra Pärnapuu? Noh, miks te siis ukse juures tammute, miks te kasutat seljast ei aja. See ei ole lihtsalt enam wiisakas . . ."

"Ah, wabandage . . . ma olen nii piinlikku olukorda sattunud . . . Kõhe . . . Wabandage!" pomises Pärnapuu ja ajas kiireste kasuka seljast.

Proua kehitas õõgu:

„Ma ei mõista teie segadust, herra Pärnapuu. Peab mõistma end olude kohaselt seada. . . Peab asjade peale lihtsamalt vaatama. Edepoolest, ma ei leia teie seisuforras midagi hirmsat. Teie kui rüütel jätate woodi mulle, aga endale teete pörandale kasuta peale afeme. See on kõit.“

Rahulik toon, millega need sõnad öeldud, avaldas head mõju ja Pärnapuu julges viimats lesele otša waadata.

See istus tõsiselt ja rahuliselt woodi äärel, ainult pilnikil siimad wälkufid rõõmsalt ja saladuslikult tihedate kulmude tagant.

Pärnapuu suutis jälle enda üle walitseda ja naeratas: „Olen wäga rõõmus, kui mu siinolek teid rahutuks ei tee ega sega.“

„Mitte põrmugi!“ . . .

„Aga seisuford on tõepoolest üleloomulik! . . .“

Ja üksteisele filma waadates pahwatasid nad waljult naerma.

Kuid Pärnapuu ei wabanenud siiski täieste piinlikkuse tundest ja jutt ei tahtnud sobida.

Seisuforra ootamatus, kogu juhtumise ebamäärane olu avaldas ta peale nii tugewat mõju, et ta koguni selle unustas, et lesele armastab ja et leß just tema juure oli sõitnud. . .

Kõit hele ja rõõmus taganes kuhugi sügawale hinge põhja, juhtumise proosast surutud.

Uhe pika kõne-wahaja järele aigutas Valentine Kurg ja lausus siis ootamata kuiwalt:

„Aeg on magama minna. Tehke endale aje ja kustutage walgus.“

Pärnapuu laotas sõnakuulelikult oma kasuta pörandale, pani selle peale padja, kustutas tule ja heitis pikali, ilma et kingugi jalast oleks wõtnud.

Valentine Kurg wõttis enda waiķides aeglaselt riidest lahti; Pärnapuu kuulatas nõõpide ning haakide hargnemist ja langemate riiete sahinat ja ei liigutanud oimugi, kartes lese häbitumnet haawata.

Wiimats heitis Valentine Kurg woodisje.

„Soas jäi täieste waiķeks.“

Pärnapuu pigistas silmad finni ja tundis, et uni wägise juure tikub. Katsudes mitte midagi mõtelda, jäi ta warsti suituma.

„Ja juba läbi une kuulis ta:

„Herra Pärnapuu, kas teil külm ei ole?“

Hääl oli sügaw, tagasihoidlik, aeglane ja wärises wae-walt tuntawalt.

Pärnapuu ehmatas ja lausus kiirelt:

„Ei, ei. . . Wäga soe. . . Tänan teid. . . Mul on wäga hea.“

Jäi jälle waiķeks. Pärnapuu sulgus uueste filnad.

„Kas teil tõeste külm ei ole, herra Pärnapuu?“ kuulis ta teist korda segaselt.

Hääl oli tumedam ja wärises õige tuntawalt,

Pärnapuu ei awanud filmi, pomises aga läbi hammaste:

„Tõepoolest, tõepoolest. . .“

Ja uinus lõpuliselt.

Kui ta filnad awas, oli tuba täieste walge ja Valentine Kurg, kasutas seljas, seisis ta ees.

„Tõuske üles, on juba aeg! . . .“

Ta kargas kähku üles.

„Wabandage jumala pärast. Olen nähtawaste kaua maganud.“

„On küllalt wabandustest. Pange rutemalt riidesse ja sõidame. Hobused on ees ja ootawad ammu wärawal.“

Naise häälse kuuludus rahulolematu.

Pärnapuu pani enda kiireste riidesse ja maksis pere-rahwale öömaja eest.

Rogu tee sõideti waiķest.

Kui saan Pärnapuu mõislas peatas ja Pärnapuu wälja astus, lausus leß üsna ootamatalt:

„Wabandage nüüd, herra Pärnapuu, et teid niipalju tülitafin, kuid ma mõtlefin oma tädi juure sõita, kes siit

Wahwuse tipp.

„Teie loete seal ajalehest kõiksugu sõjakangelastest, aga ütelge mulle, kes on kõigewahwam mees?“

„Kusma Pruttow küll wiist, kes ütfinda 17 sakslast teise ilma saatis.“

„Subli poiss, ei wõi laita, aga, teate, kõige wahwam on see, kes, hambaort taskus, lõwijahile lähed!“

Kümme wersta eemal elab. Loodan, et mulle oma hobuseid tarwitada annate?“

Pärnapuu ei mõistnud ja waatas segaselt naise otša.

„Miks siis nii ruttu? . . . Puhake wähemalt natukesi. . .“

Kuid leß ei annud järele.

„Noh, mis teha. Ei julge teile enam wastu rääkida. . .“

Kas lubate teid tädi pool waatamas käia?“

Valentine Kurg lausus haawatult:

„See on ju nii kauge!“

„Mis kauge see on, kümme wersta?“ küsis Pärnapuu mõistmatalt, jäi aga filmapilgul kohtumult seisma.

Ta peale waatasid lese warjamata põlglik-wihased ironilised pilgud.

„Herra Pärnapuu!“ lausus leß aeglaselt, iga sõna nagu raiudes. „Täna õõsel olin ma teile märksa lähemal, aga teie ei. . .“

Lauset lõpetamata tõmbas ta kasuta kõwaste ümber ja andis kutjarile käega märku.

Hobused hakkasid liituma.

Pärnapuu waatas kaua kiireste kaduwale saanile järele, kuni teda enam näha ei olnud.

Siis läks ta kurwalt tuppä.

Pr.

Kawalus.

Reegi mees, kes alati hiliselt koju tuli, astus tuppä tagurpidi, selg ettepoole.

„Miks ja nõnda teed?“ küsiti temalt.

„Tätsjan oma naist. Ma tulen alati hilja õhtul koju, õigemine öeldud, wära hommikul; ja selga ma hoiän ees sellepärast, et kui naine peaks ülesärtama ja mind nägema, siis arwab ta, et ma praegu just tööle lähen.“

gl.

Rahj diplomat.

Poissijõmpsilal, kelle ema wõõrsile saatis, tuli meelde, et alati tagasi tuleb lükata, kui laua taga mõnda rooga teist korda ette wõtta palutakse.

Kui küla-ema märkas, et poissijõmpsilas juure mõnuga terwe „õhelatu“ nahka oli pannud, pakkus ta talle weel teist.

„Ma lubasin emale, et ma wastu ei wõta, kui mulle teist korda pakutakse,“ wastas poisike, „aga kui te mulle kolmat korda pakute, wõtan ma muidugi wastu.“

Im.

Türklase nutulaul.

Ei ma lähe, ei ma lähe,
kulla saks, sest maksu wähe:
Armas, kallis Saksa isa,
natuke veel juurde liisa...
Tead, parem nahata
karata kui rahata.
Teised nulliwad mu naha,
ainuke, mis jääb, on raha.
Tahad minult abi ja
raha, raha ammuta!

Pagariaris.

Dstja: Lubage mulle nael leiba.

Müüja: Kas walget wõi musta?

Dstja: Ütksõit, misjuguft. Ma ostan pimedada jaoks.

Meie arstid.

Kaks arsti, kes haiguse kindlatstegemiseks ühe haige juure on kutsutud, waidlewad selle peatõsis, kuna see kuulab.

„Mina kinnitan teile — temal on Siberi katk!“

„Aga mina wõin oma peaga wastutada, et temal kõhukatarri on!“

„Kõhulatarri! Mida teie veel wälja ei arwa? Koh, pole wiiga, küll teie Tornimäel näete, et minul õigus on!“
gl.

*

Keegi mõttetari ütles:

„Dnn seisab ainult millegi poole püüdmisses, aga mitte selle kätte saamises.“

„Täitsa õige,“ tähendas harilik jurelik. „Seäranis kui ja rongi pealt konka peale ruttad.“
lm.

Siljuti ilmus trükkist

Pillimuusika ajalugu,

mänguriistade tarwitamine, helitööd ja laulmine.

Sisu: Orel, klaweri ja harmoniumi ajalugu ning juhatus neid mänguriistu tarwitada. Helitööd ja nende jaotamine. Laulmisest üleüldise ja laulmise õpetus. Wäljaannud E. M i l j a n. Saada raamatukauplustest ning wäljaandja käest Tallinnas, Harju uul. (Новая ул.) № 34, kort. 6. Hind 70 kop., järelmaksuga (съ налог. платеж.) saatmine 25 kop.

Rohtus.

— Jah, herra kohtunilt, ma tunnista, et ma täieste karistust ära olen teeninud. Seda on mulle waja.

— Miks nii — „waja?“

— Kes käseb sisse kulluda.

m.

Pihtil.

Keegi mees, kes mõne päewa eest pesuwarguse toime pannud oli, läheb pihtile, kuna ta ise suure häälega nutab.
„Nuta, nuta pojukene!“ ütleb pihtija: „nutt kergitab südant! Aga mis on siis dieti sinu südame peal?“
„Reki paari aluspüksa ja kolm lõhki farti!“ wastab pihtija läbi nutu.

Petrogradi eestlased.

Kaks wenelast sõidawad raudteega Petrogradist Surjewi poole, räägiwad poliitilast, sõimawad sakslasi ja kiidawad lätlasi. Korruga küsib esimene — salga wiisakalt riides olevate noortemeeeste peale näidates — „aga ütelge, kes neeb seal on, wiist küll soomlased?“

„Ei,“ wastab küsitaw, „kuulake aga natuke, alati ütlewad nad kur—rat ja kur—rat ja selle järele on nad Petrogradi eestlased.“

Pilet põrgu ja tagasi.

Õpetaja kuuleb raudteel sõites, kudas tema naaber ühtlugu kurja wannub.

„Kuhu te sõidate?“ küsib õpetaja wandujalt.

„Surjewi!“ wastab see.

„Kui teie jedawiisi edasi wannute, siis sõidate küll otsekohe põrgu!“ seletab õpetaja tõhise näoga.

„Minul on see ütstatõit, tagasisõidu pilet on taskus!“ wastab wanduja hoolimatalt.

Kudas kapsaid kaswatada

Kirjutanud Hansu Suhani.

Hind 20 kop.

Ülemalnimetatud raamat on meie põllupidajate tarwibuste kohaselt ja arusaadawal keelel kirjutatud ning wõib kapsa kaswatamise juures täielikult käsiraamatuks olla.

Saada igast raamatukauplusest.

Da kaotab kaebtuse, et kapsad ei kaswa, ja tõstab saagi mitmemõrdsiks.

„Teaduse“ kirjastus Tallinnas, Harju ja Riikli uul. murgal. Sisjetäit Riikli uulitsalt.

Aiatöö operaamat.

325 selgitawa pildiga. Hind lihtsõites 3 rbl., kõwas kõites 3 rbl. 50 kop. Üleilma kuulsa aedniku J. Böttneri aiatöö raamatute järele Läänemere maadel ja Wenemaa kaugeimates kubermangudes asuwate eestlaste jaoks kofku seatud.

Üleüldise on Aiatööoperaamat 3 efimeft auhinda saanud (kaks kuld auraha ja ühe suure hõbeda). Igale aiapidajale ja põllumehele tarwitik käsiraamat.

Kes teada tahab, kudas praegusel ajal Kanapoega-dest, Kanadest ja teistest kodulindudest kõigesuuremat kasu wõib saada, see ostku omale raamat

Kodulinnud

nende kaswatamine, nuumamine, müügilefaatmine, haigused ja arstirohud. Piltidega. Hind 30 kop.

Saada igas raamatukaupluses. Pealadu „Teadus“ Tallinnas.

N. B. Üstfite numrite ostjaid palume lahkest tärele panna, et neile ostmises mõnda teist „Meie Matsi“ nime- ja kujulist lehte meie lehe asemel kätte ei pistetaks.